H. ELIAS
SDB

Ka 'PERSYNTIEW

bad KIWEI PAT KI JINGPULE

DON BOSCO BOOK DEPOT
SHILLONG

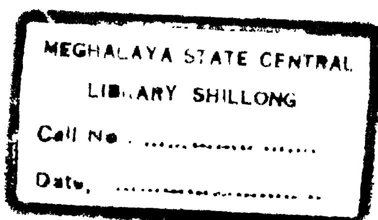
H. Elias, s.d.b.

KA 'PERSYNTIEW

BAD

KIWEI PAT KI JINGPULE

NA KA BYNTA KI KHYNNAH
KLAS IV

DON BOSCO BOOK DEPOT, SHILLONG

1976

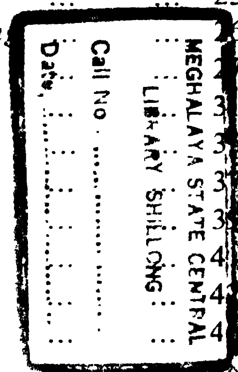
S. 1218

Printed at the

Don Bosco Technical School
Shillong - 793003

KI JINGKDEW

Sla

KA 'PERSYNTIEW

Sha 'Persyntiew ngin leit iaidkai,
Hapdeng ki 'tiewbunrong ;
Hangta, kjatsngi ki shad phyrnai,
Ryngkat ki thapbalong.

To wan khynnah, to wan samla,
Ha 'Persyntiew, to wan ;
Hangne kyrhai syntiew nylla,
Hanblei ki jngi ha nan.

U 'Tiewtyrkhang hapoh dymmiew,
U kjit ki Umsynrang;
Hangta u rieh khmat ki briew,
Jingim la jong u phrang.

U 'Tiewdohmaw ha trai synrang,
Laiphew-na-ar jingmut;
Ki umpohliew ba shngiam u thrang.
Khriangkhriang ki tuid khlem jngut.

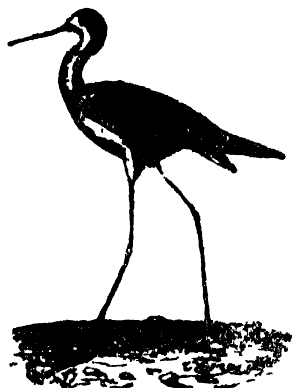
U 'Tiewmyngngor lyngsyun u ïeng,
Hapdeng ka 'Persyntiew;
'Piengksiar ha kut shadem u deng,
Iapngiah ka khmat ki briew.

U 'Tiewpadma hapoh ka nan,
Lymphuiñ u wiat samrkhie;
Luilui, shida hangta u man,
U phuh tyngkai lade.

U 'Tiewjyrmi, ki kti u kner,
Shajrong, shajrong ban kiew;
Shynrang ka mon, mynsiem ka mer,
Ban jop ha 'Persyntiew.

To wan khynnah, to wan samla,
Sha 'Persyntiew jingstad;
Hangne, ngin ngam ki parpaila,
Ngin sieng iwbih pyngngad.

KA PUKA BAD KA THAM

Kawei ka Puka ka la shong-ïng hajan ka Nan. Kam ju leit wad jingbam shano shano, hynrei ka shu shong syaidsngi harud um, bad ka bam ia ki dohkha kiba shong ha kata ka Nan.

Ynda ka la kham tymmen kam lah kem dohkha shuh kumba ka la ju leh. Kumta, ka la pyrkhat buit kumno ban leh. Ha kawei ka sngi, ka la shong sngewsih harud ka Nan, bad ka la khot ia ki dohkha baroh. "Ko lok baieid," ka la ong, "don ki briew kiba wan hangne hynne dang step, bad ki ong ba lashai ka sngi, kin ïawer-briew shuh ban pynrngat noh ia kane ka Nan. Ba kin kem noh ia phi baroh kiba shong hangne hapoh Nan. Te phi ïamut ban leh kumno?"

Haba iohsngew ia kane ka khubor basngew-triem, ki dohkha baroh ki la smatieng her. Ki la iakhih sakma haduh ba ka Nan baroh kawei ka

la phaloh kulmar. Ynda ki la kham thanda kaba phet sakma, kata ka Puka ka la pyrta: "Koit, koit, wat sheptieng nga la shem ka buit ban pyllait im iaphi baroh. Hangtai ha lyndet lum," ka la ong, "don kawei pat ka Nan. Ngan shu rah lingling iwei iwei naphi, da kane ka shyntur bajrong jong nga, bad ngan leit bret plom hapoh nan."

Kawei ka 'khabah kaba la kham tymmen, ka la ong: "Nang ap hangne maphi khun baroh; ieh ngan leit manga bad ka 'Men Puka ban jngoh lada don shisha ne em kata ka nan." Baroh ki la iamynjur. Ka Puka ka la rah jieng ia ka ha la ka shyntur, ka la pyni ia ka nan, bad ka la wanlam biang top ia ka sha la ki para-dohkha.

Haba kita kiwei pat ki dohkha ki la iohsngew ba don sa kawei pat ka nan ka baheh bad baitynnat, ki la mynjur ba ka 'Men Puka kan rah noh ia ki baroh shata.

Kawei ka Tham ka la mih na khapmaw harud nan, bad ka la ong; "Sngewbha seh 'Men Puka, rong shuwa ia nga; ngam nang jngi kum ki dohkha, te lada kito ki briew ki lap ba wan, manga kaban shahkem bad shahpyniap nyngkong."

"Ale," la ong ka uka, "ngan shu rah iaphi ha ka shyntur jong nga."

"Em phi 'Men," la ong ka Tham, "ioh phi kum pynhap kumno kumno, bad ka shynrong

jong nga ka bashroiñ kan pait la ka jong ka jong. Ai ngan shu ksoh na ka ryndang jong phi."

Ka Puka kam banse ban shu mynjur ia ka jingong jong ka Tham. Ka la her thur, ka siang ha ka haw-haw la ki thapniang, katba ka Tham ka ksoh rydin na ka ryndang, bad ka noh halor kawei ka tnatdieng.

"Te hangno kata ka nan ba phi ong?" la kylli ka Tham.

"Ka nan aiu!" la kem ktien ka Puka. "Phi da ngeit shisha ba ngan leit rah ia phi sha kawei pat ka nan? Nga la shu thaw buit ban ioh bam ia phi bad ia kito ki biej baroh hapoh nan. Bad maphi phi long ka banyngkong na kito ki biej-anna ba ngan ioh bam shngiamrai."

"Kumta pleng!" la ong ka Tham. Markumta hi ka la pynjrong la ki tnaw, bad ka la khap trait ia ka ryndang jong ka Puka haduh ba kan da iap. Nangta, ka la par biang sha la ka Nan:

Ki dohkha baroh haba ki la iohi ia ka Tham ba ka la wanphai biang bad ba ka par share share, shakhmat shakhmat, shadien shadien, ki la sngewlyngngoh, ki la wan iaker sawdong ia ka, bad ki la kylli balei ka la wan phai noh. Ka Tham ka la iathuh baroh kat kaba la jia, bad ka la ong: "Wat shu shaniah ruma ia ki kynja jrong ryndang, jrong thylliej."

KA ÏNGDAK

Kawei na ki ïngophis Sorkar kiba donkam eh ia u paidbah jong kano kano ka jaka, la ha sor ne ha 'nongkyndong, ka long ka ïngdak. Ha ki ïngdak ki baheh kum ha ki jaka sor, don bun ki nongtrei kiba trei ha ka jingpyniaid jong uwei u rangbah uba ki khot u Post-master.

Mynstep ne mynsngi teng teng u ju wan ha ki ïng jong ngi, u briew uba phong da ki jaiñ khaki, bad u kieng kawei ka plasnieh ka baheh ha kaba u thep bun ki shithi. U wan ai ha ngi ka shithi, ne ka song, ne ki tyngka kiba wanpoi na kawei pat ka jaka, na kiba ha ïng ne na ki lok jong ngi. Une u briew u wan na ka ïngdak jong ngi. U dei u Piada ne u Pion.

Ngi ruh ngi lah ban phah shithi sha la kiba ha ïng ne ki lok kiba shong ha kiwei pat ki jaka ne wat ha ki ri nongwei ki bajngai. Lada ngi kwah ban phah shithi sha kano kano ka jaka kaba hapoh ka ri la jong, ngi leit thied na ïng-dak kawei ka enbelop kaba don lypa ka stam,

ha kane ka enbelop, ngi thep ia ka shithi kaba ngi la lah thoh; bad ynda ngi la thoh ia ka adres ha kane ka enbelop, ngi thep ia ka ha ïngdak ha kawei ka thliew kaba la pong khnang ha kynroh hajan ka jingkhang, u Pion uba trei ha kato ka jaka, u lum ia kane ka shithi jong ngi, lem bad kiwei pat ki shithi, u thep ha kawei ka pla ka baheh. Ia kane ka pla u pynkit ha ka motor ne ha ka rel, kaba ki khot ka Dak. Haba kata ka pla ka la poi ha la ka jaka, u leit rah ia ka sha ïngdak, bad hangta ki jied ia ki shithi kat kum la ki dong ki dong; bad ki pion ki leit rah bad ki leit ai ia ki sha la ki iong ki jong ki trai.

Ia ki shithi kiba dei ban leit sha ki ri nongwei, ki pynkit ha ka jhaj ne ha ka eroplen, bad ka dor ban phah ia ki ruh ka kham rem. Ki shithi kiba leit da ki jhaj ki kham shim por ban poi, hynrei da ka eroplen, kham stet shibun.

Kumba ngi phah ia ki shithi jong ngi, kumjuh ruh ngi lah ban phah ki song ne ki tyngka ruh, da kaba leit ai ia ki ha ïngdak.

Ban phah ia kine ki song jong ngi, ka ïngdak ka shimdor kat kum ka jingkhia. Wat la ka dor ngi sngew teng teng kumba ka rem, hynrei, ngi thikna ba kato ka song jong ngi kan leit poi ha

kito kiba ngi phah, namar ka ïngdak ka kitkhia ruh de ban pynpoi thikna ia ka song kaba ngi phah.

Ngi lah ruh ban phah tyngka sha kano kano ka jaka, da kaba ai ia ka tyngka ha ïngdak bad da kaba ngi thoh pyndap ia kawei ka Phorm kaba ngi lah ban ioh-ei na ïngdak, hynrei ngi dei ban siew ia ka baiphah tyngka.

Nalor kine, ha ïngdak ngi lah ruh ban leit buh ia ki tyngka. Ha ka jaka ban shu pynlut phut ha kiei kiei bymlarkam, ngi lah ban leit kynshew ha ïngdak man u bnai. Bad ia kane ka tyngka ngi lah ban shim biang ha kano kano ka por ba ngi donkam. Kane ka pynhikai ia ngi ban nang ban kunai bad ban kynshew na ka bynta ki por ki bakhim bad ki batan.

KO RI JONG NGA

Ko Ri jong nga, ko Ri baieid,
Katno nga ieid ia Pha!
Ko Ri jong nga, ko lum Khasi,
Ba siengiwbih shiryta!
Nga ieid ki lum ki wah jong Pha,
Ko Ri i mei i pa!

Ia Pha, ki khun ki ker tawiar,
Umblei haduh Kupli;
Na thor Brama sha kjat Surma,
Ki rwai ka sur tylli:
Ko Ri baieid ki Longshuwa,
Pha dei ka Ri jong nga.

Ki War, ki Bhoi, Lyngngam, Lalung,
Ki Pnar, Mikir, Khasi —
Baroh ki khun jong Pha ki long,
Ha pneh Pha kdup ia ki
Ko Ri, — 'persoh, syntiew lynter,
Hapdeng ki lum bapher.

U DRONA BAD U DRUPADA

Mynhyndai eh la don uwei u Pukir uba shong hapoh 'lawbah jong ka Wah Ganges. Ka kyrteng jong u ka la long U Bharatwaja. U la long u briew u bariewblei bad u bastad shibun. Kumta, ki syiem bad ki bakhraw batri ki la ju wan aiti ha u ia la ki khunshynrang ba un pynhikai bad ban pynsan ia ki ha ka jingstad kaba iadei bad ka kyrdan jong ki. U la don uwei u khunshynrang uba kyrteng u Drona, ia uba u la pynsan pynrangbah lang bad kita kiwei pat ki khynnah skul jong u. Hapdeng kine ki khynnah skul, la don uwei u khynnah uba kyrteng u Drupada, u khun jong uwei u syiem uba synshar ia kawei ka hima ha ki thaiñ jong ka Wah Ganges.

Kine arngut, u Drona bad u Drupada, ki la iaieid thepmynsiem uwei ia uwei pat; bad katba ki nangsan, kata ka jingiaieid ruh ka la nangkhlaiñ nangkhlaiñ haduh ba ki la iasmai ba lada jia kumno kumno ruh, kin ym iakhladlok lano lano.

Katto katne snem hadien, u kpa jong u Drupada u la iap noh. U Drupada u la leit phai biang sha la ïngsyiem, bad u la kiew ha ka khet jong u kpa jong u. Kumba katto katne sngi, u Drona u la sngewkynjah shibun ha la kata ka trep-pukir. U la pynleit ia ka por ha kaba minot ia la ki jingpule bad ha kaba duwai.

Ki snem ki leit, ki snem ki wan; U Bharatwaja ruh u la iap noh. U Drona u la sngewblaw shibun ha la kata ka jingim shisur. Katto katne snem hadien u la shongkurim, bad u la ioh uwei u khun shynrang. Man ka sngi u la pyrkhat kumno ban pynsan pynrangbah ia la u khun. Hynrei namar u la long uba kyrduh, um lah satia ban pynbiang ia ki jingdonkam baroh.

U Drona u la kynmaw ia u Drupada, u paralok barim; bad u la pyrkhat ba dei tang ma-u uba lah ban iarap lem ia u. Kumta ha la ki jaiñ pukir u la wan sha ka ïngsyiem jong u Drupada.

"Me uei, khun ka nongkhrong, me kwah aïu hangne?" la kynteit u Drupada.

U Drona u phuhsamrkhie muiñ. "Ko lok," u la ong, "phim ithuh shuh ia u Drona? Phi la klet ia u lok uba la iasmai bad phi ban iaieid thepmynsiem ban ym iakhlad lok lada jia kumno kumno ruh? Phi la klet noh ia ka jingiasmai harud ka Wah Ganges?"

U Drupada u la peit shaiñ ia u, bad u la ong; "Ka jingialang lok ka long tang hapdeng para ba iaryngkat kyrdan. Kumno nga lah ban iadeilok bad u pukir-khrong kum mame?"

Kine ki ktien ki la dung ia ka dohnud jong u Drona. U la phai biang sha la ïng pukir. Ka dohnud jong u ka ingkhong da ka jingpynhiar-kput ia ka jingsarong jong u Drupada.

Ha kawei ka sngi, u Drona u la leitkai sha u Bhishma, u kparad ki syiem Kuru bad Pandu. U Bhishma da kaba iashongkai slem bad u, u la shem ba u Drona u la long u Pukir u bariewblei bad u bastad bashemphang. Kumta, u la buh ia u ban hikai noh ia kita ki ksiew jong u.

U Drona u la trei minot bha ha kata ka kam ban pynsan pynrangbah ha ka jingnang jingtip ia kita ki khynnah syiem. U la pynhikai ia ki ba kin long ki bashlur, ki bashynrang ka mynsiem bad ki bahok. U la ieid bad u la kitkhia ia ki kum la ki khun, ki ruh ki la ieid, la burom kylliang ia u kum la u kpa.

Ynda ki la sngew ba ka jinghikai jong u ka la biang, ha kawei ka sngi, ki la ong: "La katta snem phi la leh shitom na ka bynta jong ngi, khlem bainong eiei ruh em, pan katba phi mon, ngin ai ia phi."

"Wanlam ha nga," la ong u Drona, "ia u syiem Drupada, teh ia u bad kti bad kjat."

Kumta kumta hi kita ki khunsyiem ki la mih baroh arngut, bad ki la leit bak bak sha ka Ïngsyiem jong u Drupada. Ki la khum bad ki la wanlam ia u hakhmat u Drona.

"Me kwah aiu da kaba phahkem ia nga ?" la kylli u Drupada, da ka iingbitar.

"Ym dei ia ka jingim jong phi, ko Syiem Drupada, ba nga kwah," la jubab u Drona. "Nga kwah ia ka jingialonglok bad phi keiñ. Ka jingialonglok ka long tang hapdeng ba iaryngkat kyrdan. Ngan shim noh manga shiteng ka hima jong phi, ka bynta kaba don shatei na ka Wah Ganges; ia phi pat kan sah shiteng, ka bynta kaba don shathie. Kumta,ngin sa iaryngkat kyrdan bad ngin ialonglok.

KA DUITARA KSIAR – I

Slem slem bah la don uwei u Patsha bakhraw jong ka ri Persia, uba kyrteng u Nadir Shah. U la long u briew u bapalei shibun, bad kham bunsien u shu shaniah eh ia la ki kam ha kiba ha ïng ne ha ki shakri. Kane, bunsien ka la pynkulmar bad pynsniew ia ki kam jong u.

Ka mahadei jong u ka la don arngut ki hynmen kynthei ia kiba ka ieid bad ka burom shibun. Ka leh bha, leh sbun ia ki katba lah, haduh ba ka da kyrpad ia u Patsha ba un shah ba kin shong ha kompon ïngsyiem. Ki pat, la ki leh mynleh ieid, ki nang thap narieh narieh kumno ban ioh pynsniew ia ka. Ka mahadei pat ha la ka iingsbun bad ka jingpalei mynsiem kam shym suba eiei.

Ynda la biang la ka por, ka mahadei ka la ioh u khun shynrang u babhabriew shibun. Kita ki hynmen jong ka, kiba la wan iarap ia ka ha kata ka por, ki la buhrieh ia uta u khunlung, ki la pynthiah ha kawei ka shang bad ki la pynkie ha wah. Ki la wan bak-bak sha u Patsha, ki rah da u khun-ksew, ki ong ba ka kha ka mahadei. U Patsha u la sngewsih shibun, bad u la maham ba kin ym iathuh iano iano ruh kat kata ka jingjahburom.

Uwei u mahajon katba u dang leit dih um na kata ka wah, u la iohi pynban ia kata ka shang kaba sahkut ha ki thungshut; u la iphylla shibun, u la jngoh shapoh bad u la kyndit thret ba don pynban da i khunlung. U la shim pynkloi bad u la rah bak-bak sha la ïng. Ka kurim jong u, haba ka la iohi ia ita i khunlung ka la ikwah, bad ka la ong ba kan ri noh ia i, namar kim don khun. Kumta ki la sumar ia ita i khunlung kum la i khun la jong.

Ka mahadei ynda la biang la ka por, ka la ioh uwei pat u khunshynrang, hynrei kita ki hynmen jong ka, ki la leh kumjuh kum mynshuwa. Bad ka leit jia ba uta ujuh hi u Mahajon u la leit lap ia uta u khunlung, bad u la ri ia u ruh kum la u khun.

Hadien katto katne por, ka mahadei ka la ioh sa da i khunkynthei, hynrei kita ki hynmen jong ka ki la leh kumjuh kumba ki la leh ia kito ki khunshynrang arngut. U Patsha u la dom tyngeh ia ka mahadei ba man la ka por ka shu pynjahburom ia u kumne. U la beh ia ka na

ïngsyiem, bad u la pynshong ha ka trep kaba u la phah thaw khnang ha San Lad, ba kat kiba iaid nangta kin rkhiebeiñ ia ka. Ka mahadei ka la shu shah shitom da kaba kyrmen ba ha kawei ka sngi, U Blei hi Un da bad Un pyllait ia ka na kata ka jahburom baroh.

Katba nangmih ki sngi ki ïa, ki khunsyiem baroh laingut ki la nangplung bad nangsan nangrangbah. Kita ki tymmen mahajon ki la leh katba shong la ka bor ban pynsan ia ki ha ka burom, bad ban pynhikai ia ki ia ki kynja jingnang jingtip baroh, kumba dei ia ki khun baioh bakot. Ki la pynkhreh ruh ban thaw da kawei pat ka ïng kaba kham heh bad kham kylluid, namar kita ki khynnah ki la sdang samla.

Katto katne por hadien kane, kata ka kmieting jong ki ka la iap noh. Baroh lai ngut ki la ïam sngewsih shibun ia kata ka jingduh ka bakhraw.

Hadien khyndiat bnai, kata ka ïng ka la dep. Ka la long ka ïng ka baitynnat shibun ; bad ki la ïashongsuk baroh sawngut da ka jingkmen. Hynrei kata ka jingkmen jong ki ka la long tang shiphang sngi. Uta u kpating jong ki ruh u la iap noh, khlem da ioh iathuh kumno ba u la shem ia ki.

Ki jingmut :

Kmieting — Ka briew kaba shu kamkmie.
Shiphang sngi — Tang khyndiat Por.

KA NAN PALOK

Ka Nan-Palok ka long kawei na ki nan ki baheh tam ha ri Khasi Jaiñtia. Kane ka nan ka don hajan pdeng jong ka Sor Shillong. La shna ia ka ha ka snem 1893-94, ha ka por ba ia ka jylla Assam dang synshar uwei u Lat uba kyrteng u William Ward. La tih ia ka ha ka jaka kaba kham long them; bad ki dieng kseh bajrong bad baheh ki ker ia ka pateng-pateng. Hangne hangtai, sawdong ia ka, don ki kpersyntiew kiba phuh ki syntiew babun rong bad basieng iwbih.

Ha ki bynta ba kham jyndong jong ka nan, ki 'tiewpadma bad la ki sla baheh jong ki, ki per lade ha sla um. Hynrei ka bynta ba kham khraw jong ka, ka long ka bajylliew shibun. Bad hangne ki per ki lieng ba shong bam-lyer ki briew. Sawdong ia ka ki ker ki sharingphlang bajyrngam kiba long ryngngi bad dymmiew ban shongkai jahthait. Don ruh ka lynti kaba ïaid tawiar ia ka, bad hangne hangtai don ki ben ban shongkai myllen.

Hapdeng jong ka, na shiliang sha shiliang ka don ka jingkieng kaba khun kum ka khilon, ha kaba teng teng ki briew ki ïengkai ban bret iingbam bad ban peitkai ia ki dohkha kiba jngi sngewbha hapoh um. Kham pajih na jingkieng, shaphang rudnan, don i ïng riehlieng baitynnat, ba la shna da ki dieng.

Ha kjat jong ka, don kawei pat ka jingkieng, ba la kynroh da ki maw ban sden ia ka um, bad la ker ia ka baroh arliang da ki nar. Hangne don ki jaka peitkai kiba la shna khnang baroh arliang; ha kawei ka liang, ban peit ia ka nan, bad ha kawei pat, ban peit ia ka riat baitriem jong ka kynroh bad ia ka 'persyntiew kaba don harud jong ka jingkieng.

Teng teng ha ka por mynstep bad mynsngi, haba kham kynjah briew, ki iu wan jngi-kai ki hanblei kiba wan her na ki jakashong bajngai jong ki.

Ka nan bad ki kper syntiew babun rong, bad ki dieng ba spaiñ tawah ki jyrmi, bad ki sharing phlang bajyrngam kiba ker ia ka, katba ka sla um ka thaba khlek khlek ha ka jingbeh jong ki 'erbatemon, ki pynlong ia kane ka jaka kawei na ki jaka ki baitynnat tam ha Sor Shillong.

Ki Jingmut:—

'Tiew Padma — Ki jait syntiew kiba mih bha hapoh um. Ki sla jong ki, ki long ki baheh pyllun. U 'Tiewpadma u long ka dak jong ka jingkhuid bad ka jingsngur mynsiem.

KA PYRTHEI THYMMAI

Bunsien ngi la ju iohsngew ia ka kyrteng Amerika — ka long ka kyrteng jong kawei ka ri ka bakhraw shibun kaba la khot ruh ka pyrthei thymmai. U briew uba la leit shem ia ka, u kyrteng U Kristopher Kolumbus.

Ia U Kolumbus la kha ha ka snem 1446 ha ka shnong Genoa, kaba long ka kad-lieng ka bakhraw. Ki kmie ki kpa jong u kim shym da long ki bariewspah, hynrei ki hun ha la ka jing-long kaba U Blei u la buh ia ki.

U Kolumbus u la long u maji u bashlur bad u banud. Ha u ka duriaw ka long tang kum kawei ka madan ialehkai; ki jingatphyllung bad ki jingkhiedew jong ka kim ju lah ban pyn-sheptieng ne ban pynma ia u.

Ha kito ki por, ki briew ki dang artatien ban ngeit ba ka pyrthei ka long ka bapyllun kum ka bol. U Kolumbus u la pule bun ki kot kiba ïathuh shaphang ka jingiaid pyrthei. Na kine ki kot, u la ioh shibun ki jingtip. Ynda u la minot bniah bun snem, u la rai jingmut ba la

kumno kumno ruh kane ka pyrthei ba ngi shong ka dei ban long ka bapyllun. Kumta, u la pyrkhat ba lada u lah ban ioh jhaj ban ïaid sawdong ia ka duriaw naphang sepngi un wan poi sha ki thaiñ mihngi jong ka ri India.

Ban pyndep ia kane ka jingthmu, u la wad jingiarap na ki syiem jong ki hima sepngi, hynrei baroh ka la shu long lehnohei. Ym don ba ngeit ia u. Ynda u la iaipyrshang, hadien bun ki jingeh bad ki jingialeh pyrshah, ka Isabella, kaba long ha kata ka por ka syiem jong ka ri Spain, ka la mynjur ban iarap ia u.

Ha ka snem 1492, 3 tarik u 'Nailar, lem bad kumba 200 ngut kiwei pat ki maji, u la mih na Spain, da ka jhaj kaba kyrteng ka **Santa Maria.** Ki sngi ki kylla ki taiew, bad ki taiew ki kylla bnai, hynrei ym iohi dieng, ym iohi siej, tang ka um duriaw baiar hinlyhin. Ynda ki la ïaid bun taiew bun bnai kumne, kita ki maji ki la btai, bad ki la pyrkhat ba kan poi ka sngi ba ka duriaw kan long ka jyntep jong ki. Ki la

bitar ia u Kolumbus bad ki la khot ia u, u lamwir. Bad ki la byrngem ba lada um treh ban leit phaidien noh, kin pyniap ia u. U Kolumbus u la kular ia ki ba lada hapoh laisngi kim poi ryngkew, kin leit phaidien noh.

Ka jhaj ka mareh stet. Katto katne por hadien, ki la iohi kitai ki lum bajyrngam ; bad katba ki nang tur kham shajan, ki iohi ia ki 'lawbah-'lawsan. Ki la jan poi ryngkew. Baroh ki la sngewkmen bad ki la ia khublei markylliang da ka khmat kaba phuh samrkhie.

Ha ka step Sngi Thohdieng, 12 tarik Risaw, hadien kumba arbnai ba u la mih na ri Spain, u Kolumbus u la kiew ryngkew ha kata ka Pyrthei Thymmai. Ryngkat bad kita ki lok, ki la iademkhohsiew ban ainguh bad ban iaroh ia U Blei Uba la isynei bad la iada ia ki baroh shilynter ka jingleit.

U Kolumbus u la khot kyrteng ia kata ka ri, ka India Sepngi. Um shym la tip ba kam dei ka ri India. Da kaba mih ban poi sha India Sepngi, u la shem pynban ia ka Amerika. U la iap ha ka snem 1506, 20 tarik u Jymmang.

KA JINGRWAI JONG KA BLANG

Ka Blang, shuwa ba kan wan shong bad u briew, ynda ka la lait na ka shyntur jong U Khla, ka la rwai sammut marwei :

" A ! Meipun ia nga ka bapli,
Ka khlembor-khlemsor, khlemnongda-nong-rap ;
Nga im ha pyrthei tang ka nam thylli,
Shaneng sharum, nga shang wadbuit-wadsap.
Hynrei u Ñi-La syrtap khatar bor,
U tiengiap-tiengim ia nga ka semshiliang ;
Lailum-laiwah, u phet sha them sha thor,
Sha 'mon sha 'diang khlem phai kynriang ;
Waw mei, la shet ka biej !
Waw mei, lap hon ka biej ! "

U SOHRAB BAD U RUSTOM

La slem bah, la don ha Persia uwei u khlawait uba kyrteng U Rustom. U la long u briew u bashlur bad u nongiapom u bakhraw. Ka nam jong ka kyrteng jong u ka la phriang kylleng, bad ka pynkyiuh ia ki nongshun jong u.

Katba u dang ïaid leitjngoh pyrthei, sha ki ri bapher bapher, u la iakynduh ia kawei ka khunsyiem ka babhabriew shibun, kaba kyrteng ka Tanimeh. U la shongkurim ia ka, u mut hadien katto katne por ban ialam ia ka ruh sha Persia. Hynrei tang hadien khyndiat bnai ba u la shong ha kata ka ri nongwei, u la dei ban leit phai kyrkieh sha Persia ban iada ia ka na ka jingwanhiarthma ki nongshun.

Shuwa ban iakhlad bad ka Tanimeh, u la ai uwei u mawlynnai, bad u la ong ba kan buh khop kum ka jingaisngewbha ia i khun iba kan kha ; bad ba kan pyntip ia u la i dei i shynrang ne i kynthei.

Katto katne bnai hadien kane ka jingiakhlad basngewsih, ka Tanimeh ka la ioh u khunshynrang bad ka la ai kyrteng ia u, u Sohrab. Hynrei namar ba ka sheptieng ioh u Rustom un

wan shim noh ryngkat bad u, kam shym pyntip ba u dei u khun shynrang.

Uta u khunlung, man ka sngi, u la nangheh bad nangsan haduh ba u la kylla long uwei u samla baishynrang bha ha kata ka ri. Naduh ba u dang rit u la pynpaw ba u long u khynnah u bashlur bad u batbit bha ban siat khnam bad ban iakhalaiwait. Haba ka kmie ka la iathuh ba u kpa jong u dei u Rustom badonnam, u Sohrab u la sngewsarong ialade bad u la sngew-phuhmat shibun, bad u la kut jingmut ban leit wad ia la u kpa sha Persia, ban pynithuh ba u long u khun jong u.

La ka kmie ka la leh katba lah ban khang ia u ka la jawummat bad ka ïam sngewsih, u Sohrab um pynsngew. U la kut jingmut ban leit wad ia la u kpa. U la lum kawei ka kyn-hun shipai bashlur bad u mih bak.

U Syiem Persia u la iohsngew shaphang u Sohrab ba u long u Khlawait u bym sheptieng iano iano ruh. Kumta, u la ialeh katba lah, ba un ym ioh rung ha Persia. La ki shipai jong u Syiem ki ïeng syrtap syrtap, u Sohrab u la nangtur roit-shi roit. U Syiem Persia u la lum ia la ka kynhun shipai baroh ban ialeh pyrshah ia uta u samla hiarthma. Haba kita ki kynhun shipai bakhraw ki la iatur markhmat ha kawei ka lympung, u Sohrab u la kop ia ki khlawait

ka Persia ban iakhun paramarwei. Hynrei kat uba wan, u kyllon iap ha ki kjat jong u.

Khatduh khatwai, haba u Syiem Persia u la iohi ia ka jingduh bad ia ka jingjulor, u la kyrpad ia u Rustom ban leit pyniap noh ia u Sohrab. Dang nyngkong u Rustom ym shym mynjur ia ka jingkyrpad jong u syiem, namar um sngewiadei kyrdan ban ialeh bad u khynnah rakaid. Haba u Syiem u la pynbor eh ia u, u la mynjur ban leit tang ba ym dei ban don ba tip ba dei ma-u.

Haba u Sohrab bad u Rustom ki la iakynduh ban iakhalaiwait, ki la shu iapeit parabriew. Bad baroh arngut ki sngewphieng ha la ka jong ka jong ka mynsiem. U Rustom u la sngewshoh-jingmut shibun ia uta u samla bashlur hakhmat jong u.

"Phi dei u Rustom ?" la kylli u Sohrab.

"U Rustom !" la kemktien uta uwei pat. "Me tharai ba kat u Rustom un wan ban ialeh kum bad me u khynnah rakaid ?"

Kita ki arliang mamla, ki la iakhun ka khalaiwait baroh shisngi, khlem don bajop. Ynda kum lashai, ki la ialeh biang. Hynrei kim man iajop ne iarem. Ha ka sngi ka balai jong ka jingialeh, u Sohrab u la woh wiak ia ka jaiñspong jong u Rustom, bad u Rustom u la kyllon kram

ha madan. U Sohrab ha ka jaka ban dungïap ia u, u la shah ba un khie biang. U Rustom u la ïeng joit da ka jingbitar bad ka jingsngewrem. U la sied kynsan roit ha u Sohrab, u pyrta kliang : "Rustom." Haba iohsngew ia kata ka kyrteng, ka ksangkti jong u Sohrab ka jem wep bad ka wait jong u ka noh. Ha kata ka khyllipmat u Rustom u dung ia u na ka krung, bad u Sohrab u kyllon ha shen.

"Pleng! Phi dei u Rustom?" la kylli u Sohrab, "maphi keiñ dei i pa jong nga!"

"Kumno kata ka lah ban long?" la kemktien u Rustom, "ngam don khun-shynrang manga!"

U Sohrab suki suki u la syndong la ka ktisopti, bad u la pyni ia u mawlynnai uba ka kmie jong u ka la pyndeng ha ka ksangkti jong u, shuwa ba un mih na la ïng. U Rustom u la kynmaw ia uta u mawlynnai ba u la ai ha ka Tanimeh, bad mynta u sngewthuh ba u la dungïap ia la u khun. U la ïam rangbah rangsan, bad u la piam ia u ha la ka shadem. Tang shiphang u Sohrab u la dkutmynsiem. U Rustom u la kli ialade da ka jaiñ, bad da ka dohnud kaba khia da ka jingsngewsih kthang, u la shong baroh shi-miet hangta harud ka metïap jong u khun.

U SHIPAI

U SHO — Kloi Don ! Kloi Don ! Ale peit ki shipai. Kithie, kithie ki nang wan kiew shane !

U DON — Kino ? Kino ? O Haoid. Nga iohsngew ba ki put jingput de.

U SHO — Peit ! Peit ! Ki nangwan nangwan shane. Phi iohsngew kata ka bom ba ka riew ? Peit ki ia iaid ryngkat ryngkat saw saw ngut ! Baroh ki riam da ki jaiñ jyrngam. Na khmat duh ki iaid ki nongput.

U DON — Peit utai uba kieng bom u deng da ka sniehkhla, Sawngut kiba tem tyrrak-tak-tak.

U SHO — Nadien ki nongput, ki bud ki shipai kiba tap da ki tupia jyrngam. Nadien jong ki pat, ki bud kiba spong jyrngam. Baroh ki bah la ka suloi suloi. Mynta la mih sa kiba shongkulai. Peit ki rah da ki sum ki bajrong !

U DON — Ha ! Ha ! Ha ! Ki bud sa ki khashor bad ki kali Khashor.

U SHO — Ani ! phi iohi kitai ki motor kiba don ki shalyntem kiba kum ki kynjrinar heh lymbnep ?

U DON — Ki tank ! Ki tank ! Peit katno ka jingkhia jong ki, la them sa ka surok.

U SHO — Ish ! Ka jingitynnat ! Kitei-tei ki la jan lyngngop. Jram, jram, jram ki ïaid Jram, jram, jram. Kadiang, kamon, kadiang, kamon, kadiang, kamon. Nga ruh ynda nga la rangbah, ngan long shipai.

U DON — Nga te, ngam kwah long shipai. Ngan shongskul bha mynta, bad hadien ngan sa leit shongskul doktor.

U SHO — Em phi. Nga te ngan leit long shipai. Ngan sa long u nongiada ka ri la jong. Lada ki nongshun ki wan hiarthma ia ka ri jong ngi, nga kwah ban iada ia i mei, ia i pa, ia i Bih. Kum u shipai bashlur ngan tur pyrshah ia ki nongshun ban iada ia la ka shnong bad ia la ka ri. Da ka suloi jong nga, ngan sa siat bad dam bad dam ia ki nongshun bad ngan sa pynher krad ia ki.

U DON — Hynrei, phi i Sho, kum u doktor, nga pat ngan sa lah ban sumar ia ki bapang baroh. Lada i pang i mei, ne i pa ne i Bu, ne lada mynsaw mano mano ruh ha shnong,

ngan ai dawai bad sumar ia ki. Bad lada nga kwah, ngan sa lah ruh ban long u doktor jong ki shipai. Bad ngan sa ioh ban sumar ia phi ruh lada phi pang ne phi mynsaw ba madan thma.

U SHO — Kata ruh kaba dei. Hynrei phi i Don, u shipai u long u shipai. Ha ki tyrpeng jong u, u kit ia ka jingim bad ka burom jong ka ri. Phim dei ban tharai ba dei kato ka suloi kaba ban khia ia ki tyrpeng jong u. Em, ym dei kata lane kato ka pla ba u kit kyndung shadien ; hynrei, dei ka ri. Namar u shipai u bashlur u dei ban ïeng skhem na ka bynta la ka ri. Ka kam jong u doktor, kum ka jong ki Nors ha aspatal, ka long tang ban sumar ia kito ki bapang ne kiba la mynsaw, hynrei ym ban iada. Ka kam doktor bad ka kam Nors ruh ki long ki babha bad ki badonburom shibun. I mama jong nga i long doktor bad i Nah-nah pat i long Nors, ki iarap shibun ia ka ri, hynrei u shipai u long u shipai.

U DON — Hynrei, phi tharai ba tang u shipai uba kit ia ka ri ? Baroh ki briew ki babha bad kiba ieid Blei, ki kit halade ia ka burom jong ka ri. Ki nongsynshar ka ri, naduh u President haduh u tymmenshnong, ne u rangbahdong : ki doktor, ki nongrep, ki nonghikai, u kamar, u mistridieng, u dorji bad terter ha-

duh u nongbyllasngi ; baroh, nga tharai ki kit halade ia ka burom jong ka ri !

U SHO — Ka dei kaba phi ong. Ka ri jong ngi ka khmih lynti ba uwei-pa-uwei u khun jong ka un kit ia ka burom jong ka, bad un pyndep ia la ka kamram ri ; hynrei u shipai u dei u briew uba la aiti lut ia la ka jingim na ka bynta jong ka !

U DON — Hynrei ka kam doktor ka kham donburom ban ia ka kam shipai jong phi !

U SHO — Em phi Don. Ngam iamynjur bad phi. Baroh ki kam ki long ki badonburom suda lada ngi trei hok bad ngi kyntiewburom ia ki. Manga haba ngan leit sohshipai, katto katne por, lehse ngan dang long u shipai langrut bad u shipai madan, hynrei lada nga minot bad nga trei hok, ngan sa nangkiew nangkiew haduh ba ngan lah wat ban long rangbahshipai ruh ; bad pyrkhat seh Don, haba kan poi kata ka por, haba ia phi kin iai khot u Doktor Don, ia nga pat lehse kin khot u Jernel Sho ! Hynrei, kata baroh kam pher, man la u briew u don la ka jong ka jong ka jingkhot. Bad ka ri jong ngi ka khmih-lynti ba uwei-pa-uwei un pyndep ia la ka kamkynti la jong, ha kaba la khot ia u !

KI DAK PULE

Shaphang mihngi jong ka duriaw Mediteranian, don ka ri kaba kyrteng ka Phenisia. Ia ki briew kiba shong ha kata ka ri la khot ki Phenisian ne ki Nongphenisia. Ki la long ki jait bynriew barim eh kiba la shong harud duriaw, markhap bad ki Ju. Kine ki Phenesian ki la tei artylli ki nongbah, ka Tirus bad ka Sidon, ki la khamti ia ka jingkhaï baroh ha ki thaiñ sepngi. Ki lieng khaï jong ki, ki poi kylleng ka ri Gris, Itali, Spain bad shaduh ki 'dewlynnong Sili; ban leit thied tin. Kat shaba ki leit, ki tei shnongkhaï bad ki pyniaid jingkhaï.

Ki la long ki nongkhaï ki bakhraw bad ki bariewspah ; hynrei ki briew ki bakhwan bad ki bakhapnap. Pynban na ki, ngi la ioh kawei ka jingmyntoi ka bakhraw. Ngi la ioh ia ki dak pulekot.

Jngai na kane ka ri jong ngi, shaphang sepngi, don ka jaka ka baphylla, ia kaba ki Grik ki la jerkyrteng ka Mesopatamia—kaba mut "Ka ri hapdeng ki wah." Kawei na ki jait bynriew banyngkong eh kiba la wan buhaishnong ha kata ka ri, dei ki Sumerian, ki 'riew-

lum kiba la wan hiar na shaphang shatei. Ki la shem ia ka buit thohdak, da kaba pruid ha ki lyngkniap 'dewbyrtha. Ka dur jong kita ki dak ka long dong kum u sdie ne kum ka khoh.

Ki Phenesian ki nang bha ia ka rukom thohdak jong ki Sumerian; hynrei namar ba ki dak ki kdor bad ki dong than, bad ka shim por shibun ban thoh, kim sngewbha. Kumta ki la wad buit ban shem da kawei pat ka rukom thohdak kaba kham jem bad kham suk. Ki la shim katto katne na ka rukom thoh jong ki Nong-Ejipt, bad katto katne na ka jong ki Sumerian. Ki la pynduh noh ia kato ka rukom thoh barim, bad ki la buh tang arphewar tylli ki dak-pule.

Kham hadien, ki Grik ruh ki la bud ia kine ki dakpule thymmai. Ki la nang kham pynbun bad kham pynbha bad ki la pynphriang shaduh Itali. Ki Roman ne ki Nong Rom pat, ki la kham pynbha shuh-shuh, bad ki la pynhikai ia ka ri sepngi baroh. Na kane ka daw la khot ki dak Roman. Bun spah snem hadien, kine ki dakpule ki la phriang ha ri mihngi, haduh ka ri Khasi-Jaiñtia jong ngi ruh.

Ki Jingmut :—

Markhap — Marjan.
Khamti — Shim halade.
Roman — Ki briew kiba shong ha Rom ne ha ka Hima Rom, ha ki kor hyndai.

KI SHITHI

MAWKHAR
Shillong, Nailar, 6 tarik, 1955.

Tina baieid,

Nga dang shu wanpoi kumne na Laitlyngkot. Nga la shu thoh kyrkieh ban pyntip ia phi ba la shisngi dei ka Sngikha jong i mei, bad ngi mut ban pynlong ka jinglehkmen kum ka jingburom ia i. Kumta, sngewbha ban wan sah hangne bad ngi naduh lashai, ban iarap jingtrei lem. Ngan sa iathuh ia phi shaphang ka jingleit Laitlyngkot jong nga. Nga khmih lynti ba phin wan khlem pep.

Khublei ia phi.

Ka paralok baieid jong phi.

Ka Mini.

UMJAIUR
Mawlai, Naiwieng 20, 1955.

Mei baieid,

La kham slem ba nga la ioh ia ka shithi jong phi, hynrei nga sngewsih shibun eh ba ngam shym la ioh ban jubab shisyndon. Ha kine ki sngi, nga la kham bun kam, namar nga la dei ban minot bha ban khreh na ka bynta ka Eksamin Kutsnem kaban long ha kane ka taiew kaban wan. Nga la dei ban minot bha ia ka jingkhein, namar nga shem ba kå long kaba kham eh khyndiat. Ia kiwei kiwei pat ki kot ngam shym da shem jingeh shibun, namar ki nonghikai ki iarap bha ia nga.

Nga la pyntip ia phi ba ha ka eksamin kaba la lah, nga la long u balai ha ka Klas. hynrei mynta ha kane kaban wan, da ka jingiarap lem jong U Blei, ngan sa minot bha ban long la kumno kumno ruh u banyngkong. Phi ruh to duai lem na ka bynta kane ka jingthmu jong nga.

Nga shait nga koit bha bad nga kyrmen ba kane kan lap ia phi ruh hapdeng ka jingkoit jingkhiah.

U Blei Un kyrkhu ia phi, Mei baieid,
Nga long u khun baieid jong phi,
U Toto.

U RABINDRANATH TAGORE

Naduh ki por barim eh, ka Ri India jong ngi ka la don ki briew ki bapawnam shibun ha la ki jong ki jong ki liang. Ha kine ki juk jong ngi ruh ki briew kiba kum kine ki mih man la ka teng ban pynpaw ia ka jingkhraw jong ka kmie jong ngi, ka Ri India.

U Rabindranath Tagore u la long uwei na ki briew ki bapawnam eh jong ka Ri India ha kine ki por jong ngi. U long u nongthoh badonnam bad u 'riewpyrkhat u bastad. U long uwei na ki nongthoh Poetri bastad eh jong ka Ri India.

La kha ia u ha Bengal, ha Korkata, ha ka 6 tarik Jymmang, 1861. U la thoh ha ka ktien Bengali. Ki jingthoh jong u ki long ym tang ba ki bang sur, hynrei ki bajylliew ruh da ka mynsiem tipblei. Bun na kine ki jingthoh jong u la pynkylla sha kiwei pat ki ktien jong ki jaitbynriew ka pyrthei ; bad kane ka la pynphriang ia ka nam jong u satlak ka sla khyndew.

La u long u badonnam shibun kum u nongthoh Poetri, hynrei u Tagore u la thoh ruh kiwei kiwei pat ki kynja jingthoh, kum ki jingiathuhkhana bad ki kynja Sawangka ne Natak.

Kawei na ki poetri badonnam eh jong u ka long ka Gitanjali kaba ma u hi u la pynkylla na ka Bengali sha ka English. Baroh kito kiba la pule ia kata ka kot ki la shohjingmut ia ka haduh katta, bad kane ka la pynlong ia u Tagore ba un ioh ia ka Buskit kaba khot ka **Novel Prize** kaba palat shispah hajar tyngka. Kane ka Buskit ka la nang pynkhraw ia ka nam jong u bad ia ka burom jong ka India.

U Tagore u la long u briew u baiar shibun ka jingmut jingpyrkhat. Hakhmat jong u ym don bapoh, ym don bakhraw, ym don balieh, ym don baiong; baroh ki long ki briew kiba na Ujuh U Nongthaw. U ieid ia la ka Ri bad ia la ki parari; bad u kwah ia ki baroh ban kiew shaphrang. Na kane ka daw, ha ka snem 1901, u la tei ka Skul Santi-niketan ha Bolpur, ka shnong kaba kumba 93 mer na Korkata, bad u jerkyrteng ia ka, ka Biswa-bharati. Ha Biswa-bharati don bun ki khynnah bad samla shong-skul bad bun ki nonghikai; bad ki la ia im lang kum shiïng shisem. Ki pynlong klas habar, hapoh syrngiew jong ki dieng.

Ka jingrwai **Jana-gana-mana,** kaba long ka Jingrwai la ka ri jong ka India, dei kaba u Rabindranath Tagore hi u la thoh.

Une u nongthoh bapawnam jong ka India u la khlad noh na kane ka pyrthei ha u Nailar, 1941; hynrei ka nam bad ka kyrteng jong u ka Iai-sah hapdeng jong ngi.

Ki Jingmut :—

Sawangka ne Natak — Ki jingialehkai thiater.

KA PHAWAR DNGIEM

Ko Mei-ngiem-Lalu bamkhun,
Ko 'theijyllun, ko 'theilymphuiñ;
Ko kongsan ki laiphewmrad,
Ha ka Ïewlurilura te, mo kynrad ;
Ba pha la thaw jingrem lade hi,
Ba pha da ïuh ia ka 'tungtoh u bapli,
U Khyndai sewbeh u Khyndai sewshan ;
Te u bynriew u la ioh ka lad ka babiang ;
Ban ïeng ka ksaw ka kpong, u ryngkew u basa ;
Ban long ka risa, ka kynhoi, ka tamasa.

KA DUITARA KSIAR – II

Ha kawei ka sngi haba kita ki hymmen jong ka ki la dang leit behmrad, kata ka khunsyiem ka la dang shongthaiñ ha baranda, kawei ka tymmen ka la wanrung ha phyllawïng bad ka la pan um khyndiat ban dih. Ka la shong iathuhkhana myllen bad kata ka khunsyiem, ka la iaroh ia ka jingbhabriew jong ka bad ia ka jingitynnat jong kata ka ïng.

"Pleng phi itynnat ia ka ïng jong ngi?" la kylli ka khunsyiem.

"Baroh la biang nadong shadong," la kemktien ka tymmen, "hynrei dang duna sa artylli."

"Kiei kita meirad?" la kylli pynkloi ka khunsyiem.

"Kawei," la ong kata ka tymmen, "ka dei ka Duitara Ksiar kaba phi tang shu ong: "Tem" ka la tem hi har-rukom ki sur jingrwai. Bad kawei pat, dei ka Sim Krenbriew; haba rwai maka, ki sim baroh ki wan hajan bad ki iarwai lang. Lada phi don sa kine phin ym sngewkynjah shuh."

Ka khunsyiem ka la kylli bniah kumno bad nangno ban ioh ia kita.

"Phi dei ban ïaid," la ong ka tymmen, "na katai ka lynti kaba leit poi sha ri India, bad phi dei ban leit beit arphew sngi lynti, khlem lad sha kadiang ne sha kamon. Kat ia u briew uba phi ia kynduh nyngkong, sa kylli bad un pynkdew ia phi." Bad ka la leit noh artat.

Ka khunsyiem ka la shu shongpyrkhat marwei, bad haba kita ki hymmen ki la wanphai janmiet, ki la shem ba ka para jong ki ka ikhiajingmut shibun. Ki la kylli bad ïaiban ia ka ba kan iathuh ha ki kaei kaba pynkhuslai jingmut ia ka. Ynda ki la ïaiban eh, ka la iathuh baroh kaba la ong kata ka tymmen. U hymmen rangbah u la rkhie: "O! sa kum ia kata ruh," u la ong, "wat khuslai hep, lashai dang step ngan mih ban leit wad haduh ban da ioh pynhun ia ka jingkwah jong phi."

Dang step uta u hymmen rangbah u la khreh bad uta uwei ruh u nangiarap lem. Hynrei haba

un sa mih, ka khang ia u ban leit. "Bah" ka la ong, pep noh seh, ngin leh kumno lada jia eiei ia phi ha lynti ? "

" Koit hep, wat tieng," u la ong, "ym leilei. Don U Blei hi Uba sumar. Hynrei ba phin dup sngewshngaiñ, heh kane ka waitlam, wah ha kamra jong phi, haba ka phyrnai ka mut ba nga suk, hynrei lada ka sarang, em, tang ba ym leilei. Koit hep, ngan wan kloi bad ngan wan rah ia ki jingkwah jong phi." U mih soit.

Uta u khunsyiem u la leit la ka leit, bad hadien arphew sngi u la lap ia uwei u pukir tymmen uba shong harud lynti, ha trai jong kawei ka diengbah. U la leit sha u, bad ynda u la nguh arti u la ong: Nga la wan khnang naduh lynti jngai ban wan kylli ha phi, kumno ban shem ia ka Duitara-Ksiar bad ia ka Sim Krenbriew."

" A, ko khun," la ong u Pukir, " ka dei ka kam ka baeh bad ka bama shibun, hynrei nga kloi ban iarap ia phi lada phi thmu shisha ban leit wad."

" Nga la kut jingmut skhem " la ong u khunsyiem, " bad ngan ym leit phai noh katba ngam pat ioh."

" Ñiuma," la ong u Pukir, " heh une u luta, ynda phi la kiew biang halor u kulai, shat tyngeh ia u ba un tyllun ha khmat jong phi bad bud thiaw thiaw ia u. Haba un sangeh

ha kjatlum, hiar noh na u kulai, iehnoh ia u hangta, un sa ap haduh ba phin da wan phai biang: bad kiew beit saksak ia ka lynti kaban ialam sha kliar lum. Katba phi nangkiew phin iohsngew ki jinglynñiar bad ki jingjlaw ba sngewshyrkhei kiban pynkhaweit ia phi ba phin dup kylladien. Hynrei, wat phaidien, namar phi tang shu leh kumta, maphi bad u kulai jong phi, phin kylla mawpyllon."

"Sa ia tang kumta ruh," la ong u khunsyiem. U la nguh biang ia u Pukir, u la kiew ha la u kulai. U la pyntyllun ia uta u luta, bad u la buddien ia u da u kulai.

Uta u luta u la sangeh ha kjatlum, kumba ong u Pukir. U khunsyiem u la hiar na u kulai, u la iehnoh ia u hangta, bad u la kiew saksak ia u lum. Katba u nangkiew artet u la iohi ba kata ka lynti, bad kadiang bad kamon ka dap da ki mawpyllon suda. Nangta u la iohsngew sa ki jinglynñiar bad ki sur kiba pyrta shla. "Bom pynïap! bom ïap ia u!" U sngew kumba don shisha kiba wan beh nadien ban bom ïap ia u. U la kanïap-kanim ban ïaid la ka ïaid, hynrei um banse khlem da kylladien. Bad mar kumta, ma u bad u kulai jong u ki la kylla mawpyllon dong-lydong.

KA THAPBAWA

Ka thapbawa ka long ka khñiang kaba bam ia kiwei pat ki parakhñiang, kum ia ki skaiñ, ki ngap, ki mait bad ki pyrjong. Ka long ka khñiang ka basianti shibun.

Haman la ka jaka ba ka shong, ka don ka ïng kaba ngi khot ki snurthapbawa. Ia kane ka snur ka thaiñ pyllun da ki ksai kiba dambit bad ki bani bha, kiba mih na ka met jong ka. Kane ka jingthaiñ, ka long kum ka jylli ba bun pateng. Ka sdien ia la ka ïng ha ki dieng ne ki sladieng.

Ka snurthapbawa ka long ruh ka jingriam. Ia ki khñiang kiba ngat ha kane ka jingriam, ka thapbawa, ka kem bad ka bamdoh.

Don bun jait ki thapbawa, hynrei kiba kham kynrei ki long ar rukom. Ka thapbawa-ïng kaba shong bad shna snur ha ïngbriew; bad ka thapbawa-kper kaba shong bad thaw snur ha ki dieng bad shongïng hapdeng ki snur hi.

Ka thapbawa ka don bun tylli ki khmat; tang ba ki khmat jong ka ki neh kumjuh, kim khih kum ki jong ngi. Ka don artylli ki tnaw kiba mih na ka khlieh jong ka. Kine ki tnaw ki long kum ki kti jong ka. Ka don phra tylli ki kjat. Lada kawei ka kjat ka kheiñ, ne ka dkut noh, shen ka mih da kawei pat.

Don kawei pat ka jait thapbawa kaba khot kyrteng ka Thapbangem. Kane ka shong hapoh khyndew. Ka kham kynrei ha ki jaka khlaw kiba mih phlang bad long sañium. Halor ki phlang bad ki ñiut ka thaiñ ka snur kaba i kum ka rum'ar rusomlieh. Hapdeng jong kane ka snur, don ka thliew kaba syrïem ia ka ktang shyntur jong ka turoi, bad kaba ngam shapoh ka krem ha kaba ka thapbangem ka shong. Ka thapbangem ka rieh shapoh jong kane ka thliew, bad ka ap nangta ban kem ia ki khñiang kiba wan ha kata ka snur jong ka. Teng teng ka ju mih shabar ka krem ban wad jingbam. Ka dait ruh ia ki briew haba ka ioh.

U SHRIEH BAD U SNAR

Hajan jong kawei ka khlaw kaba don harud nong, arngut ki briew ki la leit ot lyntang ia ki diengsawdong kiba ki la pynkhreh lypa halor ka rynsan. Ha kata ka lawbniap la don bun ki shrieh kiba la shong hangta pateng la pateng.

Ha kata ka step ba ki la iohsngew ia ka jingriew ka kurat jong kita ki nongotdieng, ki shrieh baroh ki la wan ban jngoh kaei kata kaba riew sek-shi-sek. Ynda ki la iapeit shiphang ia kita ki briew ba ki iaring sharum-sharum shaneng-shaneng ia kata ka tiar kaba sawa sek-pasek, kita ki shrieh ki la sdang ban iarynsiedkai na kawei ka tnatdieng sha kawei pat ; bad ki la iapah sngewbha kaid-shi-kaid. Katba kita kiwei ki parashrieh ki nang iapawang kumta ha ki tnatdieng, uwei u shrieh u nangap dngong bad u nangpeit ia kita ki nongot-kurat.

Ynda la kumba shitengsngi ne, kita ki nongotdieng ki la leit bamjasngi sha la ïng, bad ki la shu iehnoh hangta ia ki tiar ki tar baroh.

Uta u shrieh haba u la iohi ba kita ki briew ki la leit noh, u la rynsied pjong halor kita ki diengsawdong, kiwei pat ki shrieh ki la leh kumjuh, bad ki la sdang ban iaring ia kata ka kurat, ban iasdien bad ban iasohpadoi ha kata ka rynsan. Hynrei uta u shrieh uba la shu ap katba kito ki nongtrei ki dang ot ia ka dieng, u la sdang ban ïaid sharum shaneng jong uta u diengsawdong, u bsuh la ki kti ha kata ka snur-ot kaba la pynang da u Snar Diengsning. Nangta, u la bat baroh arti ia uta u Snar bad u la pyrkhat halade balei uta u Snar u don hangta! Kumta u la sdang ban pynkhih ia u bad ring bad dien bad khmat. Ka leit jia ryngkhat ba katba u dang pynsynjor kumne ia uta u Snar, u shong halor ka snur ba la ot jong u diengsaw-dong, bad u pynnoh la u tdong na kata ka snur.

Katba u dang lulia kumne, u Snar u la lait kynsan bad u la khap khak ia ka tdong jong u. Uta u shrieh u la lynñiar haduh ba ym tip briew shuh. U la kyrthat bad u la kynthih, hynrei la u leh kumno kumno ruh um man lait. Kita ki para shrieh jong u, don kiba phet noh ba ki tieng, don pat kiba wan shajan jong u kumban iarap.

Katto katne por hadien, haba kita ki nong-otdieng ki la wan phai biang, ki la lap ba ha ka jaka jong u Snar Diengsning don pynban da u Snar Shrieh.

KI SHITHI IAROH

Uwei u mahajon u la kwah ban ioh uwei u samla uban die jingdie ha ka dukan jong u. U la pyntip ha ki kotkhubor ba kito kiba kwah kam, kin wan iakynduh bad u. Bun ngut ki samla ki la wan; ki da wanlam artat bad ki shithi kiba sakhi ia ka jingnang jingtbit bad ka akor jong ki. Hadien shiphang, u mahajon u la phah noh baroh. U la jied pynban da ubym shym don shithi iaroh eiei.

U lok jong uta u mahajon u la kylli : "Balei phi jied ia une ubym don ba iaroh, bad phi kyntait noh ia kito baroh kiba la wan rah bad la ki shithi kiba iaroh bad sakhi ia ka jingbha bad ka jingnang jong ki?"

"Phi la bakla," la ong u mahajon. "Une u samla u don bun ki shithi iaroh. Haba u rung hangne hapoh kamra, u da ñiad shuwa habar ia ki kjat: u plie bad u khang donakor ia ka jingkhang. Kane ka pyni ba u long uba leh khuid bad u badonakor. Ka jia ryngkhat ba

katba nga dang iakren bad u, uwei u lok jong nga u la wan rung hapoh kamra, une u samla u la ieng joit bad u la ai ia ka shuki kaba u shong ha uta u lok jong nga. Kane ka pyni ba u long u briew u basngewrit bad u basbun.

" Haba u kren bad nga ruh, u kren da ka sur ka bajem. U jubab da ki ktien donakor. Um shym iaknieh rung bad iaphngian bad kiwei pat. U ap la ka pali. U sad bha la u shñiuh. U phong ki jaiñ ki bakhuid. Ki bniat jong u ki balieh ; ki kti bad ki tyrsim ruh ki bakhuid. Te phim tharai ba kine baroh ki long ki shithi babha eh kiban iaroh bad sakhi ia ka jinglong babha jong u ? "

U lok jong u u la mynjur ; bad u la ong ruh ba kum uta u samla u dawa ban ioh kam bad ka jingiarap ruh.

Ki Jingmut :—

Pali — Ka bynta la jong.
Mynjur — Kohnguh.

KA JINGSUK BAD KA SPAH

Ha kawei ka shnong la don uwei u mushi u baduk. Bunsien um ju kham ioh jingtrei, namar ha kata ka shnong kim bun ki briew kiba phong juti. Pynban, la u long u bakyrduh, u long u basuk bad u bakmen. U trei ha la baranda bad u rwai u siaw baroh shisngi. Ki paramarjan baroh ki iadei jingmut bad ki ieid ia u. Ki jingrwai jong u ki pynkmen ia ki; bad ka khmat baphuhsamrkhie jong u, ka pynsuk ia ki.

La don uwei u 'riewspah uba shong marpyrshah ïng ia u mushi. Ka jingkhwan bad ka jinglalot spah ki pynshitom jingmut ia u. Mynmiet ruh um iohthiah ba khuslai ioh don kiba wan tuh ia ka spah jong u. La u don ka spah kyrhai pynban um don jingsuk bad jingtngen. Man ka step u iohsngew ia uta u mushi ba u rwai bad u kmen, haba ma u pat, u shohthait bad shohsamthiah. "Shish!" u la ong, "ba ngan da iohthiah tang khyndiat ruh nga la hun."

Ha kawei ka sngi, u la phah khot ia u mushi, "Lok!" u la ong, "Katno phi ioh kamai shibnai?"

"Shibnai!" la ong u mushi, "ngam ju kheiñ bnai, nga shu trei la ka trei tang ban im baisngi ban ioh thied khaw."

"Te kata, katno phi im shisngi shisngi?" la kylli u 'riewspah.

" Tengteng bun, tengteng khyndiat," la jubab u mushi, "tang ba nga ialeh katba lah ban ym hap shah jingit."

"To ñiuma," la ong u 'riewspah "naduh mynta, phin sa kham kmen bad kham rwai ban ia kaba mynshuwa. Phin sa suk kum u syiem! Shim kine sanspah tyngka! Buh khop, sa shu shim haba phi donkam donkam."

Uta u mushi ubym pat ju iohi jin katta tyngka, um nang kren shuh. U shu peit lyngngoh ia kata ka pla tyngka. U la sngewkmen ym don pyrthei. U la leitnoh sha la ïng bad u la tep ia ka hapoh khrum.

Hynrei, naduh kata ka sngi um ju rwai shuh. U shu ap dngong ia kata ka spah. Mynmiet um iohthiah hok. Mynsngi ruh um nang leit shuh shano shano. Tang shu iohsngew ba iaid ka miaw ne u ksew, u tharai ba dei u nongtuh. U im kumta man ka sngi da ka jingsyier. U la kylla dur. U la raikhoh bad stem blar-blar ka khmat. Ki paramarjan ruh ki la lyngngoh.

Ynda u sngew ba um lah shah shuh, u la shim ia kata ka pla tyngka bad u la mareh sha ïng u 'riewspah. U la bret ia ka pla ha kjat u 'riewspah, bad u la ong: "Shim noh kato ka tyngka jong phi, khlem duna wat shipeisa ruh! Nga kham lah ka thiahsuk shongsuk bad ka rwai ka kmen sukmynsiem ban ia ka spah jynjartrah."

Ki Jingmut:— Jynjartrah—Ba pynkhuslai.

U LET

La u Let,
Ha u Lok, nga aikai;
U la klet,
Ha pla u thep, khlem pynphai.

Ha la pla,
Nga la wad man ka dong;
Nga suba,
"Imat u hap," nga la ong.

Nga pyrkhat,
Hangno ka jaka ba un jah;
Nga leit wad,
Nga ït ha madan bad 'langsah.

Nga wan phai,
Khlek nga kynmaw, ha u Lok
Nga aikai;
"A"! nga ong, "ia nga u la thok!"

Bran nga mih,
Kumba sied u Thyllah;
"Wat sngewsih
Seh," u ong, "ba la jah."

KA JINGKHAWAI BAKHRAW JONG U SYIEM

Mynhyndai eh la don uwei u syiem ha Babilon uba kyrteng u Baltassar. Haba ka jingsynshar jong u ka la khierasong bha, u la pynlong kawei ka jingkhawai ka bakhraw, ha kaba u la khot sngewbha ia ki bakhraw batri jong ka hima jong u baroh kawei. U la long u syiem u basarong bad u bakoppia, bad u la kwah eh ban pynpaw ia la ka jinglongsyiem.

Kata ka jingkhawai ka la long bad ka la neh bun sngi. Baroh ki la iadih iabam sngewbha kyrhai hapdeng ka shad ka kmen, ka put ka tem laiphew jait. Ha kawei ka miet, haba u syiem u la shongshitwaiñ bha, u la hukum ia la ki shakri ba kin wanlam ia ki khiewksiar khiewrupa kiba la kyntang, kiba u kpa jong u u la wanrah na ka tempel jong U Blei kaba ha Jerusalem. U syiem bad kita ki bakhraw batri ki la iadihwaiñ ha kita, bad ki la pynbyrsih ia ki da kaba krenbeiñblei de.

Kyndit kyndit ha ka astor jong ka kynroh jong kata ka kamra bamkhawai, ka la paw ka kti briew, bad ka la thoh jingthoh ha kata ka astor.

Haba u syiem u la iohi ia kata ka kti ba ka ruid ia kita ki dak, u la thangiong bad u la kylladur khlang. U la khuslai bad u la kyïuh baroh shirynïeng haduh ba ki khohsiew jong u ki la iatyngkhuh. U syiem u la hukum ban wanlam shisyndon ia ki stad jong u ba kin pule ia kata ka jingthoh, bad ba kin batai ha u ka mut aiu; bad jar uba lah ban pule bad ban batai ia ka jingmut jong kata ka jingthoh, un ai ka buskit ka bakhraw. Kita ki stad jong u syiem, baroh ki la pyrshang uwei-pa-uwei, hynrei ym don ba lah. Kumta, u syiem u la shaïong ngit, bad ka jingkhaweit jong u ka la nangjur.

Ha kata ka por, la don ha ïngsyiem uwei u mraw samla uba u kpa jong u syiem Baltassar u la wan ringmraw na ri nongwei. Ka kyrteng jong uta u samla ka la long u Daniel. U la long u samla u bariewblei bad u bastad shibun. U syiem haba u la tip ia kata, u la phah khot ia u shisyndon.

Haba u Daniel u la ïeng ha khmat jong u syiem, u Baltassar u la ong ; " Ko Daniel, nga la iohsngew ba me long u briew u bashemphang bad u bastad shibun, ba me lah ban batai bad ban pynshai ia ki jingthoh; mynta lada me lah ban pule ia katai ka jingthoh bad ban batai ka mut aiu, ngan pynkup ia me da ki jaiñsyiem bad ngan pyndeng ha ka ryndang jong me u kynjriksiar.

U Daniel pat u la jubab bad u la ong : " Koit syiem, ieh kito ki jingai kin sah bad phi, bad ai

ia ka bainong jong phi ha kiwei pat, hynrei ngan pule ha phi ia kaba la thoh bad ngan iathuh ka mut aiu. U Blei u la pynkup ha u kpa jong phi ia ka jinglongsyiem, hynrei ma u pat u la sngewmeng bad u la pynkhraw ialade ha ka jingsarong, haduh ba u Blei U la pynhiarkhet ia u, bad u la kylla kum u mrad. U la sah ha kata ka jinglong tat haduh ba un da phai biang sha U Blei da ka jingsngewrit. Bad U Blei U la kyntiew biang ia u ha ka khet syiem. Phi la tip ia kane baroh, hynrei la katta ruh phi la ieng pyrshah ia U Blei da ka jingsarong bad da ka jingsngewmeng jong phi. Phi la pynbyrsih ia ki khiew bakyntang jong ka tempel. Phi la iadihwain ha kito ki khuri bakyntang. Phi la pynjahburom ia U Blei. Na kata ka daw, la phah ia kata ka kti, bad la thoh ia kane ka jingthoh. Ki sngi jong ka jingsynshar jong phi ki la kut. Phim shym la synshar bha ia la ka hima. La shem ia phi ba phi duna. Bad ia ka hima jong phi yn kad noh."

U syiem u la pynkup ia u Daniel da ki jaiñsyiem bad u la pyndeng ha ka ryndang jong u ia u kynjriksiar katkum la ka kular. Hynrei ha kata hi ka miet, ki nongshun ki la hiarthma bad ki la pyniap ia u syiem Baltassar.

Ki Jingmut :—

Khierasong — Khraw burom.
Pynbyrsih — Pyntngit.
Shaïong — Kulmar Jingmut.

U RAMHAH

Mynhyndai haba dang kham lung ka pyrthei la shong ha kane ka sla khyndew ki briew ki bajrong bad ki bametbah. Hynrei la don hapdeng jong ki uwei uba la palat liam ia ki baroh, ha ka rynïeng bad ha ka jingheh. U la long u radbah u ba-itriem. Ka kyrteng jong u, ka la long u Ramhah. U don ki pungkti pungkjat ki bajrong mythen. Kat shaba u leit, u kit kyndung la ka khohdung, ha kaba u thep la ki tum ki tam.

Suki suki kata ka jingjrong jingheh bakham palat jong u, ka la pynsngewsarong ia u, bad u la kwah ba baroh kin ïaid hapoh ki kjat jong u. Lada kiwei ki sngewbha ne sngewsih, um ju pyrwa, u leh la ka mon. Ynda la bun man ka teng kumne, baroh ki la iasylla ban shu pynïap noh ia u. U Ramhah u la suba ia kata ka jingiasylla basniew jong ki, kumta, u la nang kham leh pynhiarkput katba lap.

Ha kata ka por, la don ka ïew kaba ki khot kyrteng ka ïew Umleng. U Ramhah ruh u ju leit sha kata ka ïew, u lute kat kaba u mon, bad u kit bakbak ha kata ka khohdung. Shisien na basa dohkha, u la lute lut ia ki dohkha baroh, bad u phet soit. Ki nongdie nongthied ki la kulmar wit ym tip briew shuh, haduh ba la duh sa ka ïew ka hat.

Kawei ka mahajon kaba kham riewspah, katto katne sngi hadien kata ka jingjia, ka la pynbna haw ba kan pynlong kawei ka jingkha-

wai ka bakhraw, bad ka la wer sngewbha ia la ki paralok baroh. Haba la poi kata ka sngi, ynda la dep ka shet ka tiew baroh, haba ki briew ki la iakhrehbam une thuit kynthuit u wan poi u Ramhah bad la kata ka khohdung. Ma u ruh u la shon'gbam hangta piat. Kata ka trai jingkhawai ruh ka la ai ia u ba un bam katba mon. Hynrei u Ramhah u la wan tang ban shu bam pynhiarsat. Katba u nangbam kumne, ka la wanlam sa ka jadoh kaba ka la shet musla bha. Ha kata ka jadoh ka la shet lang bad ki ït ki bitor kiba la tylliat bin bin. U Ramhah u la kalaiñ la ka kalaiñ khlem tip eiei. Ynda u sngew ba la biang, u ïeng joit bad u leit la ka leit.

Katba u nangïaid la ka lynti, u sngew ba suh ba thar ym don pyrthei shuh. Haba u la poi ha ka shnong kaba mynta ki khot ka Thangkharang, u la pynshet bhek la ka khoh, bad u la thiah lyngkrang ha ranablum. Katba nang slem, katta ka jingsuh ruh ka nangjur. Kita ki ït ki la phot ia ki snier jong u, haduh ba u ïap artat hangta ha shen.

Naduh kata, sa suk ka leit ka wan, ka ïew ka hat, ka kynthei ka khynnah baroh; ym don jingtieng jingma shuh.

Ka khlieng ka pukni pat ka wan bam ia kata ka metïap jong u Ramhah; ka rah kylleng ia ka shyieng ka shruh jong u. Kita ki shyieng ki la kylla Mawramsong; bad kata ka khohdung jong u pat, kaba u pynïeng ha kyndong jong kawei ka riat, ka dang sah haduh mynta mynne.

KI KHLUR

Janmiet haba ka sngi ka sep sha lyndet ki lum ki ding barit ki mih ha suiñbneng. K n ki dei ki khlur. Ki khlur ki don ha suiñbneng bad miet bad sngi. Hynrei mynsngi ngim i ohi ia ki namar ba ka Sngi ka thaba jur eh bad ka jing-tynshaiñ jong ka, ka kah dum noh ia ki.

Ki khlur ki khih khrik-khrik ha suiñbneng. Don kiwei pat kibym kynkhrik; hynrei ki shu phyrnai ha ka sahitbneng. Kine ki long ki Planet kiba ïaid sawdong ia ka sngi, kumba ïaid kane ka pyrthei kaba ngi shong. Kane ka pyr-thei ruh ka long kawei na ki planet.

Ha ka por janmiet, tang shu la sep ka sngi, don uwei u planet baphyrnai eh shaphang sep-ngi. Ngi khot ia u, u 'Lurmiet. Dang step phyr-ngap pat, shuwa ban mih ka sngi, ngi iohi ia u ba u phyrnai ha mihngi, bad ngi khot ia u, u 'Lurstep. Une u dei u planet uba ki jerkyrteng U Benus. U long u planet uba kham jan eh sha ngi. Namarkata ka jingphyrnai jong u ruh ka jur bha. Don kiwei pat ki planet kiba heh bun shah ban ia u Benus, hynrei namar ba ki jngai na ngi, ki i kum i barit, bad kim phyrnai bha.

Lada ngi khmih bniah, ngin iohi kumba ki khlur ki mih na mihngi bad ki sep sha sepngi. Ka daw ka long, namar ba kane ka pyrthei ha kaba ngi shong, ka shad tyllun sawdong na Sepngi sha Mihngi.

Lada ngi peit mynmiet, haba ka suiñbneng ka sngur bha, ngin iohi hynñiew tylli ki khlur kiba ialang lyngrom shilynnong. Don ki briew kiba khot ia kane ka lyngrom-khlur ka kali, namar ka i kum ka Kali ka ba ring laitylli ki kulai. Don kiba khot ka Dngiem, namar ka i kum ka dngiem kaba don u tdong u bajrong. Bad don kiwei pat kiba khot ia ka, ka Lyngkor, namar ka i kum ka lyngkor ban lur lyngkha.

Ia kito ki khlur artylli kiba don ha tduh jong kane ka lyngrom, ki khot ki **Nongkdew**. Lada ngi ring beit u lain uba pyniasoh ia kine ki nongkdew, ngin iohi ba une u lain u leit poi beit ha uwei pat u khlur. Une u khlur u long u **'Lurphira**. Imat kumba une u khlur u shu ïeng hajuh thik. U long u nongkdew lynti ia ki nongleit jingleit mynmiet ; bad u pyni barabor ia ka Shatei. Kumta, da kaba phai sha u ngi tip shano ka Shathie, ka Mihngi bad ka Sepngi.

Don bun spah hajar ki khlur, hynrei ngim lah ban iohi lut ia ki namar ki jngai than eh. Ha suiñbneng, ngi iohi kumba ki khlur ki iakhah bha prip. Pynban kam long kumta, ki iajngai bun hajar mer.

Ki Metbneng ki long kiwei na ki jingthaw baphylla eh jong U Blei. Lada ngi sngewphylla bad sngewlyngngoh ia ki jingthaw jong U Blei, katno leilei ngi dei ban kham sngewphylla bad sngewlyngngoh ia u Nongthaw hi !

KA DUITARA KSIAR—III

Ka khunsyiem man la ka por ka peit ia kata ka waitlam. Katba ka dang iohi ba phyrnai khlem thohdak eiei, ka dap da ka jingkmen. Hynrei ha kawei ka sngi, haba ka shem ba ka liprong bad ba ka sarang, ka la kyllon kram bad ka pyrta: " Waw ko bah ! Waw ko bah ! Dei ma nga keiñ kaba la shetshalai ia phi da ka jingkwah jong nga ! A ka pyrthei sngi ia nga, ba ngan phah ia la u hynmen sha krem jing-ïap!" Kumne ka la iam bad miet bad sngi, khlem bam khlem dih, khlem thiah khlem dem.

Uta u hynmen rit u la sngewlyngkhum jingmut shibun. La u la leh kumno kumno ruh um lah ban pyntngen ia ka. Kumta, u la rai ba la kumno kumno ruh, katba long un leit wad ia

la u hymmen haban da shem. Kata ka para ka la khang katlah katïai ia u, hynrei um pynsngew. "Shim hep kane ka Dud," u la ong, "lada ka kylla snam, wat wad shuh ia nga," U mih de soit.

Ma u ruh u la wanpoi sha uta u Pukir, u la nguh arti ia u bad u la ong: "Ko pa, nga kwah ba phin iarap lem ia nga."

"Kaei khun phi kwah," la kylli sa u pukir.

"La katto katne sngi," la ong u khunsyiem, "u hymmen jong nga u la wan sha kane ka thaiñ ban wad ia ka Duitara Ksiar bad ia ka Sim Krenbriew, tip phi dang kynmaw ne phim kynmaw shuh!"

"Haoid, nga kynmaw," u Pukir u kohnguh nguk nguk. "La katta sngi u la dei ban wanphai, hynrei ia u ruh imat ka la jia kumba la jia lem ia kiwei."

"Ngan leit wad ia u nga kwah ba phin pynbatai lem ia ka lynti," la iaiban u khunsyiem.

La uta u Pukir u la pyrshang ban pynpep noh ia u na kata ka jingleit ka bama, u khunsyiem u pynskhem la ka jingmut, bad u ïaikyrpad ia u Pukir ba un iarap ia u.

Ia u ruh u Pukir u la ai uwei u luta, bad u la bthah baroh kumba u laleh ia u hymmen jong u.

U khunsyiem da kaba bud ia uta u luta, u la poi ha kjatlum, u la hiar na u kulai bad u la kiew bak-bak ia u lum. Hynrei kita ki jinglynñiar bad ki jingkyrkaw snaïap, ki pynkhaweit her ia u, u phaidien, bad u kylla mawpyllon ha shen.

Kata ka dud ha ka khuri ka la saw haiñ. Ka khunsyiem ka pyrkhat yn leh aiu pat ban im khapnap ha ka pyrthei sa tang weibriew. Ka la pynshynrang la ka jingmut bad ka la khreh ban leit wad ia la ki hymmen. Ka la phong da ki sopti jong u hymmen bad ka la riam kum u khynnah shynrang. Ka la mih bak na la ïng, bad hadien arphew sngi ka la wanpoi ha uta u Pukir. Ka la nguh arti ia u, bad ka la kylli kumjuh kumba kita ki hymmen jong ka ki la kylli, bad ka la ioh kijuh hi ki jubab. Uta u Pukir u la maham ia ka ban ym leit satia, namar kan iakynduh bun ki jingeh. Hynrei kam patiaw. Ka la shim ia u luta ba u ai, ka la kiew ha u kulai, bad ka la pynsuh wia wia ban bud ia u luta.

Haba ka la poi ha trailum, ka la pyllait noh ia u kulai. Ka la set ia ki shkor da u kynphad, bad ka la kiew saksak artet ia u lum. La kita ki jinglynñiar bad ki jingkyrkaw snaïap ki kyrkaw bad ki byrngem byrsit ia ka, ka kiew la ka kiew haduh ba ka la poi ha kliar lum.

Halor lum baroh ka jaijai. Ha ka tnat jong uwei u diengbah ka la iohi ia ka Sim bad ka

Kata ka Sim ka la ong: "Khunsyiem, ngan leit bad phi, bad ngan kohnguh ia phi barobor, phi kaba la pha ia la ka jingim ban wad ia nga."

"Hynrei ko Sim bakordor!" la ong ka khunsyiem, "hangno ngan shem ia ka Duitara Ksiar?"

"Wat khuslai," la ong ka Sim, "maka ruh kan leit ryngkat bad phi. Rung hangto hapoh khlaw bad phin lap ia ka ba ka sdien ha ka tnatdiengsong."

Ka khunsyiem katba ka nangrung shapoh kata ka khlaw ka-nang kham iohsngew ia ki jingput jingtem laiphew skit, bad ka la lap ia ka Duitara. Ka la shim ia ka bad ka la wan phai biang sha ka Sim.

"Ko Sim kordor," ka la ong, "shuwa ba ngin leit noh nangne iathuh seh, kumno ba ngan shem biang ia ki hynmen jong nga baroh arngut."

"Shim katai ka khuri rupa," la ong ka Sim, "tong shipela ka umksiar na katai ka pukri, haba phi hiar arsut ia u lum, synreit bad ka-mon bad kadiang ia ki mawpyllon baroh."

Tang shu dei da kata ka um, kita ki maw-pyllon baroh ki kylla briew. Hapdeng jong ki ka khunsyiem ka la shem ia la ki hynmen. Ka la long ka jingkmen ka bakhraw hapdeng uta u paidbah babun, hynrei ka jingkmen kaba kham khraw ka la long hapdeng kita laingut shipara.

KI KHLAWAIT BAD KA STIEH

Shisien la don uwei u khlawait bashlur. Katba u dang wanphai sha shnong, u la dei ïaid na kawei ka lynti kynjah. Ynda u la ïaid katto katne, u la poi ha ka jaka ba don bun ki lad; bad hapdeng lad, la don uwei u mot u bajrong. Ha kliar uta u mot, la don kawei ka stieh ba la pyńïeng.

"Wa!" u la kren marwei, "Kum ha kane ka jaka kynjah ruh ki pynïeng da ka stieh ksiar!" Katba u dang peit lyngngoh ban puson kumne, uwei pat u khlawait u la wan poi na kawei pat ka liang kaba pyrshah ia u.

"Wa!" la ong sa uta uwei pat, "kum hangne ruh ki pynïeng da ka stieh rupa!"

"Em phi," la kemktien uta uba poi shuwa, "ym dei ka stieh rupa dei ka stieh ksiar. Imat phi byrïe ki khmat!"

"Tang ki khmat jong me keiñ kiba byrïe!" la kemktien uta u ba-ar. "Me tharai ba ngam ithuh ka jingiapher ka ksiar bad ka rupa? Kane ka dei ka stieh rupa; ym dei ka stieh ksiar."

"Ym dei ka rupa," la kemktien biang uta u banyngkong, "dei ka ksiar; bad nga ong biang sa shisien ba ka dei ka ksiar."

"Biej shirynïeng!" la ong u ba-ar.

"Balei me da kren beiñ?" la kylli u banyngkong. U la bitar bad la saw kyrang.

"Nga mut ban shu ong ba mem ithuh ia ka ksiar bad ia ka rupa; hynrei lada me kwah ban shu ïakhalaiwait ruh ngam sheptieng kum ia me," la kemktien u ba-ar.

"Me da kob shisha?" la kylli u banyngkong. U sei la ka wait bad u khreh kum ban kynrup. Uta uwei ruh u sei la ka wait. Ka jingialeh ka la long ka bajur. Baroh arngut ki la mynsaw bad ki la kyllon khlem nang ialeh shuh.

Katto katne por hadien, uwei u tymmen u la ïaid nangta. U la ïohı ia kine kiba mynsaw. U la pynsait bad pynspaiñ ia ki jingmong jong ki. "Balei phi iamynsaw haduh katne?" u la kylli ia ki.

"Namar" la ong uta u khlawait banyngkong, "utai u ong hana ba katei ka dei ka stieh rupa, bad kam dei ka stieh ksiar."

U tymmen u la phuhsamrkhie bad u la ong: "Baroh arngut phi bakla, bad phi dei ruh. Peit bha katei ka stieh shiliang ka dei da ka rupa bad shiliang pat da ka ksiar. Ba phin da iapeit shuwa baroh arliang, kan ym jia kane ka jingmynsaw baishyrkhei. Namarkata, to kynmaw naduh mynta ba ia kaei kaei ruh dei ban bishar baroh arliang."

Ki Jingmut :—

Khlawait — U nongïapom bashlur.
Puson — Pyrkhat bha.
Khalaiwait — ban iapom.

KA JINGIATYLLI KA LONG KA BOR

Uwei u nongriamsim u la leit pynap la ka jar ha kawei ka dymmiew kaba ki ju juh bha ki lyngdkhur. Ynda u la phriang kdar la ka jar ha madan u la ber katto katne symboh u khaw, bad u la leit rieh kham pajih, hapoh sañium.

Shen u la iohsngew ba ki lyngdkhur ki la wan noh halor ki tnatdieng. U la peitsiar nangta napoh sañium bad u la ïohi ba kita ki lyngdkhur ki la sdang hiar kawei pa kawei ban puh ia kita ki symbohkhaw. Haba u la ïohi ba ki la bun bha kiba la ngat ha kata ka jar jong u, u la mih bluit bad u la mareh bakbak sha kata ka jar.

Kawei ka lyngdkhur tymmen ka la ong: "Baroh ngi la ngat ha kane ka jar bad utai u briew bad la ka ruh un sa shu wan kem suk ia ngi. Mynta, baroh ngi la kut la ka sngi. Khreh ngin her kynsan baroh bad ngin rong ia kane ka jar."

Mar ïakut ka ktien, kita ki lyngdkhur baroh shijar, da kawei ka bor bad ka jingiaryntih, ki la her kynsan thur shajrong bad ki la rong bak ia kata ka jar.

KA NAM BA LA DUH

Ka Spah, ka Burom bad ka Nam,
Baroh lai ki mih leit jngohpyrthei;
Shipor ki hun ban sah ryngkat,
Nangta ki sngewlaitluid marwei.

"Khublei ko lok," ka ong ka Spah,
"Sha ki mahajon ngan leit;
Hapdeng jong ki, ia nga phin shem,
Lada phi wad, sha ki ïaid beit."

"Khublei ko lok," ong ka Burom,
"Nga pat kham sha jrong ngan her;
Ha ki Rong Pyrthei phin shem,
Ba nga siang la ki thapniang ba per."

"Lok baieid baroh," ka ong ka Nam,
"Mynta lada ngi iakhlad shisien;
Khublei, ngin ym lah iashem shuh,
Namar ka Nam ba la duh, kam wan
phaidien."

U DUBI BAD LA U KADA

Uwei u Dubi tymmen bad la u khun samla, ki la ñiah la u Kada ban leit die sha ïew. Katba ki nangïaid la ka lynti, u khun u ring ia uta u Kada bad u Kpa u nangbud, u shan la u diengduh. Kawei ka briew ka la wanlap ia ki bad ka la ong: "Waw mei, ka jingbiej! ha ka jaka ban shong ki briew ia u Kada, imat shong pynban da u Kada ia ki briew! Ki ïalam ia u la kum u khunsyiem!" U Dubi tymmen haba iohsngew ia kine ki ktien, u la ong ia la u khun ba un shong halor u Kada; ialade pat, u bud nadien jop-shi-jop.

Ynda ki la ïa-ïaid sa katto katne, la wan lap sa kiwei pat ki kynthei. "Ka pyrthei mynta te mo!" la ong kawei "Ki khun kim kheiñ kmie kheiñ kpa shuh. U khynnah u bakhlaiñ mlen kum une u shong tyngen halor u Kada, u tymmen bapli pat, u nangbud nadien jop-shi-jop." U kpa, kumta kumta hi, u la ong ia u khun ba un hiar, bad u la shong hi noh.

Hadien katto katne, la wanlap u nongdiewait, u bah la ki wait ha ka tyrpeng. "To khmih lem ko phi!" u la ong. "U briew u basngaid lyding kat une u shong pyren halor u Kada; ia u khynnah bapli pat u shu pynïaid khlem isynei!" U Dubi u la ong ia la u khun ba un kiew halor u Kada bad ba un shong hadien jong u.

Ynda ki la leit katto katne, la wanlap sa uwei pat u briew. "Hangta te la iadei!" u la ong, "arngut ki shong ia uwei u Kada! U Kada tymmen bapli, ja la kheiñ u shyiengmet! Ka kpoh jong u ka la jan dei khyndew! Kan jin da kham bha ba kin bah maki ia u, ban ia kaba shu shongbeiñ eh kumne!"

Kumta baroh arngut, shikpa shikhun ki la hiar na uta u Kada. Ki la khum ia u bad kti bad kjat, da ki jaiñspong, ki la bsuh bongang da u dieng, bad ki la iabah halor tyrpeng. U Kada bapli ba um pat ju mlien kum kata ka rukom, u la kyrthat katlah katïai. Kita pat shikpa shikhun ki kyrshan triang, la teng teng ki dei ban ïaid shengsheng kum ki nongbuaid. Ki nongleitïew, bad kynthei bad shynrang, haba iohi kum kata ka jingïohi baphylla, ki la iarkhie ïap-ang ïap-ler bad ki la risa shaw-shishaw. Ka leit jia ba ki dei ban ïaid nalor jingkieng. Uta u Kada ba u lama eh na kata ka jingrisa bad ka jingrkhie, u la kyrthat tyngeh, u la lynñiar kliang bad u la hap sham-lysham shapoh um. Bad u la ïapjyllop.

Uta u tymmen u la khuslai katta katta ia la ka apot. "U la phai sha u khun bad u la ong da kaba ïamrem: Uta uba mut ban pynsngewbha lut, um pynsngewbba iano iano ruh."

Ki Jingmut :—

Ka apot — Ka nusip basniew.

U PORUS BASHLUR

La kumba arhajar snem mynta, la don uwei u syiem u bakhraw ha Gris, uba kyrteng u Aleksander. U la kwah ban jop bad ban synshar ia ka pyrthei baroh kawei. Kumta, u la pynkhreh bun ki shipai bad ki tiar iapom, bad u la wan hiarthma sha ri Asia. Kata ka kynhun shipai bashlur jong u ka la thom bad ka la syllad naphang, bad ym shym la don ba lah ban shan bakhmat jong ka.

Ynda u la pyndem lin ia ka Asia Minor, u la jop ia ka ri Persia, bad u la wanhiar sha ri India. U la jam ia ka Wah Indus, bad u la wanpoi ha Punjab.

Ha kata ka por, ia kata ka bynta jong ka ri India, la synshar uwei u syiem u bashlur shibun, uba ki Grik ki khot u Porus. Uta u Syiem, u tang shu la ïohsngew ia ka jingwanhiarthma jong u Aleksander, u la pynkhreh ia la ki shipai la jong. Kum ka kynroh mawsiang u la ïeng pyrshah ia ka jingtur jong ki shipai jong u Aleksander. Ka la long ka jingialeh ka bajur, bad ka la neh bun bun sngi. Baroh arliang mamla

ka jingïap bad ka jingjulor ka la long ka bashyrkhei.

Khatduh khatwai kata ka kynroh baskhem iong ki shipai u Porus, ka la twa. Ki la shahjop. Ki shipai Grik ki la kem ia u Syiem Porus bad ki la leitlam ia u hakhmat jong u Aleksander. "Kumno yn leh ia me?" la kylli u Aleksander. "Kum u Syiem," la jubab u Porus.

U Aleksander u la sngewshoh jingmut bad u la sngewtynnat eh ia kata ka jubab bashlur jong u Porus haduh ba u la ai biang ia ka hima jong u, bad u la thung de ba un long u Lat iong u.

KA GAUHATI

U RONE — Lila, shano phi jah khlem wan skul shuh? I nonghikai i la phah wad ia nga ban kylli lada phi pang, ne ka jia aïu ba phi khlem da wan skul.

KA LILA — Em phi, Rone, ngam shym pang. Nga shait bha, hynrei ngam shym ioh wan skul ha kine ki sngi ba nga leit bad i pa bad i mei sha Gauhati. Namar bym don mano mano ha ïng, kumta, namar ba i pa i donkam ban leit sha Gauhati, bad i mei pat i la kwah ban shu leitkai, kumta ki la ialam lem ia nga de.

U RONE — Ish! Phi ka badonbok. Nga la ju ïohsngew ba i pa jong ngi ruh i iathuhkhana shaphang ka Gauhati, bad nga kwah haduh katta katta ban leit peit lem. Katno sngi phi la sah, bad ka long ka shnong kaba kumno?

KA LILA — Ngi la sah lai sngi. Ka long ka shnong ka baitynnat bad ka basngewtynnat shibun ha ka por tlang mynta.

Hynrei ha ka por lyiur te, ki ong ka shit shibun ; ka don harud ka wah Brahmaputra......

U RONE — Ka wah Brahmaputra phi ong ? Ngi dang shu lah pule ha ka Jiographi. Ka heh bha mo ?

KA LILA — Haoid, ka heh bha. Mynlyiur kan kham heh shuh, ha ka por ba u jur u slap. Mynta ka dap baroh arliang ki rudwah da u shyiap.

U RONE — Don aïu aïu ha Gauhati ? Ka shnong ka rit ne ka heh ?

KA LILA — Ka long ka sor ka baheh shibun ; bad ka long ruh ka kadbah ban leit sha kiwei kiwei ki jaka. Ka don bun ki ïng ki baheh bad baitynnat. Bun ki ïew bad ki dukan ba ki die laiphew jait. Don ruh bun ki skul ki baheh bad ki babun khynnah. I pa i la pyni ruh ia nga ia ka Kotton Kollej ha kaba i la shongskul la bun snem mynta.

U RONE — Te phi shu sah tang ha Gauhati baroh lai sngi, khlem leitkai shano shano ruh ?

KA LILA — Em phi Rone. Man ka sngi ngi la leitkai kylleng. Ha kawei ka sngi, ngi la leit sha Pandu da ka rel.

U RONE — O ! phi la ioh shongrel ruh ? Ka long kumno kata ka rel ?

KA LILA — Haoid, ngi la shongrel ruh de. Ka rel ka long ka kali ka bajrong lyter, ha kaba la pyniasoh lang bun tylli ki kali kiba long kum ki synduk kiba don shalyntem. Kine ki synduk ki long kum ki kamra hapoh ïng. Ki don ki jingkhang ban rung ban mih, bad ki jingkhang-ït ruh kiba lah ban plie bad ban khang katba mon, da kaba shu ring shajrong ha ki kyrwoh nar, ne da kaba shu pynhap hapoh ki khaplyntang. Ia kine ki kali synduk ba la pyniasoh lang, ki pyniasoh bad ka enjin kaba ring ia ki. Ki shalyntem jong ka rel, ki ïaid halor artylli ki nar ba ki khot ki nar-rel. Ia kine ki nar, ki pynthiah baroh shilynter ka lynti ba ka ïaid ka rel.

U RONE — Te mano ba ring pat ia ka rel ba kan ïaid ?

KA LILA — I pa i ong ba hapoh enjin don ka jynhaw umkhluit, bad dei kane ka jynhaw umkhluit kaba pynïaid ia ka rel. Kumta ha ka enjin ki donkam shibun ki dewiong; bad ka ding ka meh khlem sangeh ban pynthnam ia ka um.

U RONE — Te phi iohi aïu ha Pàndu pat ?

KA LILA — Tang shu hiar na ka rel, ngi ïohi ia ka wah Brahmaputra. Halor jong ka don bun ki liengkynda bad ki jhaj de ba ki

khot ki stimar. Kine ki lieng bad ki jhaj ki kit briew na shiliang sha shiliang jong ka wah. Ngi la leitkiewkai halor ka jhaj ruh. Nyngkong nga la sngewsyier hynrei ynda nga la ïaid katto katne ngam shym sngew eiei shuh. Ngi la kiew shalor armala jong ka stimar, bad ngi la dihsha katba dang iapeitkai artat ia ki liengkynda kiba hiar ba kiew ia ka wah, bad ki nongkinglieng pat, ki nang king bad la ka rwai halor lieng. Ynda la dei ka por ba ka stimar kan leit shawbriew noh sha shiliang, ngi sa iahiar noh, bad ngi sa leit biang sha Gauhati da ka Bos.

U RONE — Kaei kaba kham stet, ka rel ne ka Bos?

KA LILA — Ka rel keiñ. Haba ngi don hapoh rel, bad ba ka her stet, ngi iohi ia ki lum, ki dieng bad ki ïng baroh kumba ki mareh shadien jong ngi. Kumta, haba ngi dang hiar arsut, ngim shym lah ban iohi thikna ia kiba don harud lynti, hynrei ynda ngi wan artet da ka bos, ngi la iohi bun ki ïng ki baitynnat, ki diengkwai ki diengsohkynphor bad ki diengsnepkor kiba long ha phyllawïng; bad bun tylli ki dukan! Ka bos jong ngi ka la sangeh hajan kawei ka ïew kaba ki khot ka Phansi bajar. Hynrei namarba ka ïng jong ngi ka dang jngai, ynda ngi la lah khmihkai ia ka

ïew, ngi la shim da kawei ka kali kaba ki khot ka riksho.

U RONE — Kaei phi ong? Kaba kumno kata ka kali?

KA LILA — Ka riksho ka long ka kali kaba syrïem ia ka baisikil, tang ba ka don lai shalyntem. Hajan ka shalyntem kaba hakhmat u shong u nongñiah, bad ba kan dup tyllun, u kynjat ia ki jingïuhkjat da ka kjat kamon bad ka kjat kadiang, thik kum haba shong baisikil. Hapdeng kito ki artylli pat ki shalyntem kiba hadien, don ka jakashong kaba la shna bha kum ka shuki aram, kaba don artat bad ka jingsop jaiñjri ban da ia ki briew na ka sngi ne na u slap. Kumta, ba u nongñiah u pynmareh stet, tang jingjang ngi la wanpoi ha phyllaw ïng la jong.

U RONE — Hynrei kaei kaba kham itynnat bad kham shohjingmut eh na baroh kaba phi la ïohi?

KA LILA — Haoid, kane kaba ngam dei ban pep ban iathuh ia phi. Ha ka sngi kaba bud, tang shu lah dihsha mynstep, ngi la leitkai sha ka jaka ha kaba ki jiarum ban bu-haium ia ka sor Gauhati. Ngi hangne ha ri lum ngi ïoh umdih na ki umpohliew bad na ki shyngiar ki basngur khriang-khriang, hynrei ha

Gauhati ia ka umdih ki ring na ka wah Brahmaputra da ki ktangnar ki baheh baheh. Ka um jong ka wah ka long ka bajngut suisui; hynrei ha kane ka jaka jiarum, kaba long halor i lumrit ki shna bun tylli ki jaka tuid um kiba long kum ki nan ki barit bad ki long kyrdon kyrdon. Ha kine ki nan rit don ki maw, ki mawria bad u shyiap. Ka um kaba wan kiew na wah ha kita ki ktangnar, ka wan hap ha kawei ka nan ka baheh, na kane ka tuid sa ha kawei pat ka nan, bad kumta terter. Ka um katba nang tuid lyngba kine ki maw, ki mawria bad u shyiap, bad pateng pateng ha kine ki nan, ka nangsngur nangsngur; ka long kumba jiar hi lalade. Na ka nan kaba khatduh eh, ka um ka sa tuid sha ka top um; bad na kine ki top, ki sa ring um shapoh shnong.

U RONE — Sngewtynnat shibun kita ki jingiathuh jong phi. Nga ruh ngan sa ong ia i pa ba in ialamkai ia nga shisien ban leit jngoh ia kita kiei kiei baroh kiba phi la iathuh ia nga. Te, khublei Lila. Ngan leit noh ba la jan dum. Ngin sa iakynduh pat lashai ha skul. Phin wan skul em lashai?

KA LILA — To khublei Rone. Haoid ngan wan, mynta la laisngi ba ngam shym wan skul shuh. Ka eksamin sa tang shibnai ne, kumta, nga dei ban minot bha.

KA RUPA TYLLI

Slem slem bah la don arngut shipara kiba kyrteng ka Ïew bad ka Ngot. Ki ong ba ki la long ki khunkynthei jong u 'Lei-Shillong. Ki ia ieid baroh shipara, bad na kane ka daw kim ju kham iakhlad. Ki ialeit iawan lang kat sha ba donkam.

Ka Ïew ka long kaba kham khoikhoi mynsiem, bad kham leh iohmon. Ka Ngot pat, ka don ka mynsiem ka bajaijai, bad imat kumba ka shu phuhsamrkhie lynter.

Ha kawei ka sngi Synrai ba rang bha kdiar kdiar ka bneng, baroh arngut shipara, ka Ïew bad ka Ngot, ki la leit ïaidkai dang step ia ka lum ka wah sawdong u Lum Shillong. Na ranablum ki la ïohi ia ki them bad ki pyntha jyrngam kiba thiah lyngngai ha kjat ki Lum Khasi. Ka Ïew ka la ong ia ka Ngot: "Ia hep, ngin leit peitkai ia ki thie ki pyntha jyrngam byrtem." Ka Ngot ka la jubab: "Em phi kong, ki jngai than ban leit, wat la ka i-kumba ki jan eh haba peit nangne." Ka Ïew ka la beiñ ia la ka para ba ka pyni ia ka mynsiem khawpud, ba

ka kwah ban shu shong tang harud dpei ban khnap mawbyrsiew.

Ka Ngot ynda ka la sngew ba ka hynmen jong ka, ka sngewsarong than bad ka krenbeiñ ia ka, ka la ong: "To kata, lada phi kwah eh te, ia ngin ialeit."

Ka Ïew ka la ong: "To ngin shu iamareh katba kloi. Ne, lada pha tieng ia ka riat ka ram, ka rai-eh rai-dam, to ngin shu iakylla artylli ki wah, bad ngin iaphet katba kloi."

Ka Ngot ka la ong: "Lada phi da kob eh katta katta, te to." Kumta, baroh arngut ki la kylla artylli ki wah. Ka Ngot ka la wad lynti na ki jaka basuk bad bajem, bad ka la tuid hinlyhin haduh ba kan da poi sha pyntha. Haba ka la peit kylleng bad kam ïohi ia ka Ïew shano shano ruh ka la shu ïaidkai, bad ka la khun ialade shaphang Shatok, bad ka la wanphai biang ban wad ia ka Ïew. Kane ka jingkhun lade jong ka Ngot ka la long ka baitynnat haduh katta, khamtam ha ka jingphalang jong ki kjatsngi. Ka jingkhih jong ka um jong ka, ka thaba kum ka rupa. Bad na kane ka daw, la sin ia ka, ka **Rupa tylli**.

Ka Ïew pat, ha la ka jingsngewkhlaiñbor, ka la thom naphang kat kaba wit ha ka lynti jong ka. Ka la pynkhyllem ia ki diengbah bad ia ki mawramsong, bad ka la syllad naphang.

Hynrei haba ka la poi ha Shella, ka la lyngngoh ngaiñ ban iohi ia ka Ngot ba ka lah da poi shuwa ia ka. Ka la sngewrem shibun eh ba la jop da ka para, bad ka la ong: " Ia kat kane ka jahburom ban da jop eh da ka para, ka la kham bha ba ngan ym im shuh ha ka pyrthei, la suk ka ïap." Kumta, ka lympat, ka lynsher ialade haduh ba kan da pait bynta bynta, bad ka la kylla santylli ki shnatwah: Ka Dwa, ka Umtang, ka Kumarjani, ka Pasbiria bad ka Umtarasa.

Kumta, naduh kata ka por kita arngut shipara, ki shu sah noh artylli ki wahbah, haduh kine ki sngi.

SHAPHRANG SAMLA

Shaphrang samla, shaphrang, shaphrang!
Hajuh ban sah wat shah;
La diengpyngkiang ki ker haphang,
Ialeh haban da lah.

La bun jingeh ba phi kynduh,
Ia phi ban pynsangeh;
La jingkyrmen phi la janduh,
Ban sah hajuh wat treh.

Wat ong lashai phin sa pyrshang,
Phin leh dohim dohïap;
Lada mynta ban leh phim nang,
Kumno hadien phin lap?

Sha kliar u lum, sha kliar to mied,
Hangta ka don ka Khet;
Jingjop, jingstad, ka hok to jied,
Ban trei shitom, wat klet.

Shaphrang samla, shaphrang khlem ma,
Mynsiem ka sngewshynrang;
U Blei naneng U nangiada;
Ki kam babha to thrang.

KA DUITARA KSIAR—IV

Kita ki khunsyiem baroh shipara haba ki la poi biang ha la ïng, ki la pynlong ka jingkhawai ka bakhraw ban iakmen iasngewbha ba la iakynduh biang. Kata ka Sim Krenbriew ka rwai man la ka step, bad ki sim baroh ki wan ker tawiar bad ki iarwai lang. Ka Duitara pat man la ka sien ba ka khunsyiem ka ong: " Tem," ka pynmih ki sur rwai har rukom.

Ha kawei ka sngi, katba kita ki khun syiem shynrang ki dang leit behmrad, ki la iakynduh pynban ia u Patsha ba u ruh u leit behmrad. U Patsha u la i-ieid shibun ia kita ki samla, bad u la khot sngewbha ba kin leit behmrad lang bad u. Ynda la janmiet u la wer leit kai ia ki sha

ïngsyiem. Ki khunsyiem ki la sngewdonburom shibun eh ia kata ka jingkhotsngewbha, hynrei kim lah ban leit khlem da pyntip shuwa ia la ka para.

Ka para pat, ka la sngewbha shibun ia kata ka jingkhot jong u Patsha, bad ka la leit iathuh ha ka Sim.

"Ki dei ban leit," la ong ka Sim, "bad ki dei ban khotsngewbha ia u Patsha de ba un wankai kylliang hangne."

U Patsha u la pdiang burom shibun ia kita ki samla; bad u la mynjur ba lada kin wanshaw ia u, lashai-lashai hi noh un leitkai sha ïng jong ki.

Ka khunsyiem ka la leit iathuh biang ia ka Sim ba u Patsha un sa wankai, hynrei kumno ka dei ban leh.

"Hapdeng ki jingbam ba la shet bang bha," la ong ka Sim, "ong ia u nongshet ban shet tylli ia u sohkhia, hynrei un khlong noh ia ki shyieng bad un buh noh da ki paila."

"Hynrei na ei ngan leit ioh paila katta katta?" la kylli ka khunsyiem.

"Lada phi leit hangthie ha kper, bad phi phah tih ha trai jong u dieng uba sha kamon, phin lap ki paila katba phi donkam," la jubab ka Sim.

Lashai dang step u mali u la leit tih hangta ha trai-dieng u la shu kyndup ia kita ki paila, bad u la leit rah sha ka khunsyiem. Ka pat, ka la ai ha u nongshet bad ka la bthah ban leh kumba ong ka Sim. Uta u nongshet u la lyngngoh ngaiñ ban shet ia u sohkhia khlongshyieng uba la thep pyndap da ki paila, hynrei u la shu pyndep ia ka hukum.

Katba ka para ka nangpynkhreh bad ap ha ïng, kita ki hynmen jong ka, ki la shong mar la u kulai, bad ki la leit tan ia u Patsha. Haba u la poi, ka khunsyiem ka la dem hakhmat jong u. U Patsha u la khublei ia ka bad u la iaroh ia ka jingdonakor jong ka, bad ia ka jingidonburom jong ki baroh laingut shipara. Ki la pyni ha u Patsha ia ka ïng bad ia ka kper, bad baroh katba ki don.

Katba ki dang iabam iadih, ka khunsyiem ka la wanrah ia ka Duitara Ksiar bad ka la ong: "Tem!" Ka Duitara ka la tem bad ka la rwai ki sur har rukom, haduh ba u Patsha um nang shuh ban kren. Katba kita ki sur bad ka jingkynud jong ka ki dang shohpynïapngiah ia u, ka Duitara ka la rwai ki sur myllung ban iathuhkhana ia ka jingim jong kita ki khunsyiem baroh laingut. Kane ka la nang pynlyngngoh shuh shuh ia u Patsha.

Ha kane ka por, ka Sim ka la wanher thor bad ka la dem ha ka tyrpeng jong ka khunsyiem. Ka la ong: "Khublei Patsha, khublei Patsha badonburom." U Patsha katba u nangot ia u sohkhia, u la shu peit lyngngoh ia kata ka Sim Krenbriew, bad u la kyndit kumba rah, haba u iohi ba ka pliang jong u ka dap da ki paila. "Kane ka jingbam" u la ong, "ka long ka baphylla! Mano ban leit ngeit ba u sohkhia u long shyieng da ki paila?" Shuwa ba ka khunsyiem kan jubab, kata ka Sim ka la kemktien bad ka la ong: "Lada kat ki Patsha badonburom ki ngeit ba ka mahadei ka kha-khun da ki khunksew kan leit eh aiu ban ngeit ba u sohkhia u long shyieng da ki paila!"

"Te kumno ngan dang artatien ia kata," u la ong, "haba ki nongbatkhun hi ki iathuh ia nga kumta?"

"Patsha kynrad," la kemktien ka Sim, "kito ki nongbatkhun ki la long ki hynmen jong ka mahadei, kiba bishni ia ka jingshembha jong ka. Da kato ka buit shukor jong ki, ki la pynleh ba maphi ruh phin ibeiñ ia ka. Kine kiba don hakhmat jong phi baroh laingut, dei ki khun hok jong phi."

U Patsha u la jawummat brup da ka jingkmen. "Nga tang shu iakynduh nyngkong ia ki," u la ong, "nga la sngew ba don ka sap

aïu-re-aïu kaba ring ia nga sha ki. Nga sngew kumba phi ki khun jong nga hi."

U la ïeng, u la piam ia ki baroh laingut. Kumta kumta hi, u la mih bad u la phet bakbak sha San Lad. U la rung hapoh ka trep bad u la dem ngon hakhmat ka Mahadei. U la pan map ia la ka jingbakla bad u la ialam ia ka sha ki khun.

Ynda ki la iakynduh lang baroh shi-ïng, ki la iakmen iasngewbha haduh bymdlah ong shuh. Ka shnong ka thaw baroh ka la iohsngew shaphang kane bad baroh ki la wan iakmen bad la ki khunsyiem.

U Patsha u la phah khreh artylli ki kali ksiar kiba la pynring ter-lyter da ki kulai-lieh bad kulai-saw. Ha kawei, u shong ma u bad ka mahadei, bad ha kata kawei pat, ki shong ki khunsyiem. Ki bakhraw batri bad ki paidbah byllien ki iabud ia kata ka jingïaid shaduh ïngsyiem. Ki la pynlong ki jinglehkmen bad ki jingkhawai bun bun sngi. Ki Sim baroh ki la wan ker tawiar ia kata ka Sim Krenbriew bad ki iarwai iasiaw la ki sur ki sur. Ka Duitara Ksiar ka sei la ki skit har rukom haduh ba ka ïngsyiem baroh kawei ka dap da ka sur bathiang jong ka.

Ynda la tohkit kita ki hynmen jong ka mahadei kim banse ban phla ia la ka kamsniew. Kumta, la raipynrem ia ki, bad la thang-im hakhmat u paidbah.

KA ÏNG JONG U TATA

Ha ki bun ki tiar kiba la shna mynta ha India, ngi iohi ia ki kyrteng Tata. Kine ki tiar ki la wan mih na ka ïng u Tata, kaba don ha kawei ka nongbah kaba la khot ka Jamshedpur. Ha kane ka Karkhana, ki shna ki kor bad ki tiarnar, ki sabon, ki jaiñ, ki kynja dawai bad kumta terter.

Ia kata ka Karkhana la seng da uwei u briew uba kyrteng u Jamshedji Nusserwanji Tata. La kha ia u ha Bombay, ha ka snem 1839. U Kpa jong u, u la long u Mahajon u bakhraw bad u bariewspah shibun. U Jamshedji, ynda u la samla u la iarap ia u kpa ha kata ka kam-khaï jong u, hynrei suki suki, u la sdang ban seng la ka jong ka jingtrei.

U Jamshedji Tata, u la sdang ia la ka ïngtrei ha kawei ka khlaw jong ka Bihar, kaba don hajan ka pardewïong. Ka la long ka jaka ka babit shibun na ka bynta ka jingtreinar bad isbad jong u, namar u la donkam shibun ka dewïong. Suki suki kata ka ïngtrei jong u, ka la nangheh nangheh bad nangïar nangïar haduh ba ka la

kylla kawei na ki Karkhana ki baheh tam ha India. U la pynthaw bun ki ïng na ka bynta ki nongtrei jong u, kiba la nangbun nangbun man ka sngi.

Nalor kane ka kam-nar bad isbad, u la sdang sa kiwei kiwei de ki jingtrei, kum ka thaiñjain, ka shna sabon, ki kynja Khemikal bad kiwei kiwei de. Kumta, hadien khyndiat snem, kata ka jaka khlaw ka la kylla ka nongbah ha kaba ki shong ki briew kumba 2,00,000 ha ki ïng ba tei baroh sawdong ki kamra trei. Ia kata ka nongbah mynta, ki khot ka Jamshedpur, ban pynsah ia ka nam jong u nongseng.

U Jamshedji Tata u la ïap noh ha ka snem 1904, u Jymmang 19 tarik, hynrei ki khun jong u ki la pyndep ia kaba u la pynkhreh, bad ki nangbteng nangpynroi ia kaba u la seng.

U Jamshedji u la long ym tang u mahajon u bakhraw bad u nongpyniaid kam uba tbit, hynrei u la long ruh u 'riew-ieid-ri uba ieid hok ia la ka ri da ki kam babha jong u. U la iohi ba ka India ka la don lypa ha ka ramew jong ka, ia kiei kiei baroh kiba u briew u donkam na ka bynta ka jingmyntoi jong ka jingim jong u, ka shong sa tang ha uwei-pa-uwei u briew ban sei la ka bor ka buit ban trei bad ban pyndonkam ia kita. U pyni dalade hi kumno ba lah ban leh ia kata, bad u ai-lad ruh ia kiwei ban bud ia ka nuksa kaba u la pyni.

Ka jingmyntoi kaba mih man ka snem na ka ïng u Tata ka long da ki lak bad ki klur. Te, shano kat kane ka tyngka ka leit lut baroh ? U Tata u buh ia ka tyngka na ka bynta ka jingdonkam jong ki khun ka India. U seng ki Aspatal, ki ïngseng ban iarap ia kiba shem shitom, ban pynroi ia ka jingnang jingtip, bad kumta terter.

Kham bun na ki briew ki bariewspah ha ka ri jong ngi, kim pyndonkam ne ki shu pynlehnohei ia ka spah da kaba tei ialade ki mot kiba da ki maw ba la shtah bha; kine ki mot ki lah ban neh katto katne snem, bad ki twa noh ha ka jingshoh jong u slap bad ka lyer, lada ki kham leh sian ban tei mot ialade da ki skul, ki aspatal bad kiwei kiwei ki kam kiba myntoi na ka bynta u paidbah bad na ka bynta ka imlang sahlang jong ka ri, ka nam bad ka kyrteng jong ki kan sahpyrto khlem duh noh.

KA BNENG RUH KA JONG PHI

La don uwei u jamindar u bariewspah uba don bun ki brisoh, ki lyngkha bad ki ïng baitynnat. U la long u briew u basniew bad u bakhwan; u basarong bad u badukhi. U la buh bun ki sordar ban pynïaid ia ka kam jong u.

Uwei u 'riewnongwei, u babha bad u bapalei shibun, u la wan poi ha kata ka shnong ba shong u jamindar. U sordar u la wer ia uta u nongwei ban leit maitbri. Ha kawei ka sngi, haba une u nongwei u nang trei la ka jingtrei, u iamindar u la wan khmih la ka bri.

" Ko lok, " u la ong ia uta u nongbylla, " phi tip kane ka bri jongno ? "

" Em phi, ngam tip, " la jubab u nongbylla.

" Wa ! " la kemktien u jamindar, " ka jong nga keiñ ! Phi tip katai ka lyngkha pat ka dei ka jongno ? " u la kylli biang.

" Em phi, ngam tip, " la ong u nongbylla.

" Katai ruh ka jong nga hi keiñ, " la ong u jamindar. " Phi tip katei ka ïngpaki halor lum ka dei ka jongno ? " u la kylli sa shisien.

" Em phi, ngam tip. Nga long u sohshnong hangne, " la jubab u nongbylla.

" Kumno phim tip? ka nam jong nga ka la poi kylleng. Katei ruh dei ka ïng jong nga keiñ," la ong u jamindar, u phuhsamrkhie artat.

" Uta u nongbylla u buh ha tbian ia ka wait, u peit ia uta u jamindar naduh khlieh haduh kjat. Baroh arngut ki iasngap shiphang. Hadien katto katne u nongbylla u ong : " Ka bri ka jong phi, ka lyngkha ka jong phi, ka ïng ka jong phi bad ka nam ruh ka long ka jong phi ; ka bneng ruh dei ka jong phi ?

Uta u jamindar u la phaidien sha la ïng, khlem kren shuh. Hynrei kata ka jingkylli : " Ka bneng ruh dei ka jong phi ? " kam ai jingsuk ia ka dohnud jong u.

Ki Jingmut :—

Sohshnong — U nongwei.
Iapli — Ban kylliang.
Jamindar — U trai khyndew.

HA KI LUM BAD KI THEM

Ha ki lum bad ki them bapyngngad
Jong ka ri, ki wahduid ki tuid phyrnai,
Ki syntiew ba bun rong, ki pynsieng
Jingiwbih ia ki 'er-batemon ;
Ka dohnud jong nga ka kyndeh
Da jingieid, jingiphieng baphuh ka ri,
Ka mynsiem ka rwai da iingkmen :

Ri, ri ba nga ieid,
Ri ki lum, ki them bapyngngad ;
Ri, ri ba nga ieid,
Umpohliew jong phi ki ïaishngiam :
Ri, ri ba nga ieid,
Hangno ngan shem ha pyrthei kum mapha;
Ri, ri ba nga ieid.

Lum Khasi bapyngngad, 'er-iwbih
Ki beh hir por synrai bad por pyrem.
Kit khubor phi ko lyer, ban pathai
Jingsuhsieng lasubon jong ka ri.
Ka Burom, ka nam jong ka ri
Ba nga ieid kin tyngshaiñ hapdeng jingdum,
Bad u Blei ia ka Un sumar.

Ri, ri ba nga ieid,
Ri ki lum ki them bapyngngad ;
Ri, ri ba nga ieid,
Umpohliew jong pha ki ïaishngiam,
Ri, ri ba nga ieid,
Hangno ngan shem ha pyrthei kum mapha,
Ri, ri ba nga ieid.

Ki Jingmut :—

Lasubon – U jait syntiew shiah, uba iwbih bad uba ki kheiñkordor shibun.

Don Bosco Tech. School, Shillong